

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM 7.VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNDE KONTROL
HİSSİ İLE OKULDA ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ
İLİŞKİLERİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Arif BABALAR

Tez Danışmanı
Dr.Öğr.Üyesi Onur Okan DEMİRCİ

İSTANBUL – 2018

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Arif BABALAR
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : İlköğretim 7.ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi ile Okulda Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANA BİLİM DALI** : Klinik Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 12.01.2018
- SAYFA SAYISI** : 54.
- TEZ DANIŞMANLARI** : Dr.Öğr.Üyesi Onur Okan DEMİRCİ
- DİZİN TERİMLERİ** : Ergenler , Kontrol Hissi , Öznel iyi oluş
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu çalışmada İlköğretim 7.ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi ile Okulda Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi ve İlköğretim 7.ve 8.sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissinin, Öznel İyi Oluşla ilişkisi ve bu değişkenlerin Cinsiyet ve Sınıf değişkenleri verilerine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Ergenlerde Kontrol Hissi Ölçeği, Ergenlerde Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Arif BABALAR

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM 7.VE 8.SINIF ÖĞRENCİLERİNDE KONTROL
HİSSİ İLE OKULDA ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ
İLİŞKİLERİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Arif BABALAR

Tez Danışmanı
Dr.Öğr.Üyesi Onur Okan DEMİRCİ

İSTANBUL – 2018

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Arif BABALAR

... / ... / 2018

JÜRİ ÜYELERİNİN KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Arif BABALAR 'ın "İlköğretim 7.ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi ile Okulda Öznel iyi Oluş Arasındaki ilişkilerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı KLİNİK PSİKOLOJİ bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

_____

Üye

_____

Üye

_____

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.... / .... / 2018

İmzası

Prof. Dr. Nezir KÖSE

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmada İlköğretim 7. ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi ile Okulda Öznel İyi Oluş Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Cinsiyet ve Sınıf değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Bu araştırmanın Evrenini 2016-2017 eğitim öğretim yılında Şanlıurfa ilinde bulunan 473 Ortaokulun 7. Ve 8.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu 473 Ortaokul arasından, Yedikuyu Ortaokulu, Gümüştaş Ortaokulu, Cumhuriyet Ortaokulu, Gölcük Ortaokulu seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise 141'i kız 159'u erkek olan öğrencilerin 154'ünü 7.sınıf 146'sınıda 8.sınıf olmak üzere toplam 300 kişi oluşturmaktadır.

Araştırmada İlköğretim 7. Ve 8.sınıf Öğrencilerinin Okulda Öznel İyi Oluş Düzeylerini ölçmek amacıyla Tian ve Arkadaşları tarafından 2013 yılında geliştirilen ölçeğin; Akın ve Arkadaşları (2016) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılan Ergenler için Okulda Öznel iyi oluş ölçeği kullanılmıştır. İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinin Kontrol Hissini ölçmek amacı ile Paul Jose ve Kirsty F.Weir tarafından 2013 yılında geliştirilen ve Akın ve Arkadaşları tarafından 2015 yılında Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılan Ergenler için Kontrol Hissi Ölçeği kullanılmıştır.

Kullanılan ölçme araçlarıyla elde edilen veriler, alt amaçlara uygun istatistiksel tekniklerle analiz edilmiştir. Katılımcılara uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler kodlanarak SPSS 11,5 windows paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel işlemlere tabi tutulmuştur. Katılımcıların Kontrol Hissi ile okulda öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiler korelasyon analiziyle incelenmiştir. Katılımcıların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre kontrol hissi ve okulda öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki farklılıklar *T* testi ile incelenmiştir.

Araştırmadaki bulguları özetlemek gerekirse; İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi ve Okulda Öznel İyi Oluş düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, kız ve erkek ergenlerin kontrol hissi düzeyleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı verilere bakılarak kız ergenlerin erkeklere göre okulda öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu, 7. Ve 8.sınıfta öğrenim gören ergenlerin kontrol hissi düzeyleri arasında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığı, 7.ve 8. Sınıf ergenlerinin okulda öznel iyi oluş düzeyleri açısından sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bulguların

değerlendirilmesi ile birlikte sonuçlar yapılmış ve bu tür konularda araştırma yapmak isteyenlere önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ergenler, Kontrol Hissi, Öznel iyi oluş

SUMMARY

In this research, it was analysed whether the relation between locus of control in 7th-8th graders and the level of subjective well-being at school shows difference in terms of gender and class or not.

Population of the research consists of 7th and 8th graders of 473 middle schools in the academic year of 2016-2017 in Şanlıurfa, Yedikuyu Middle School, Gümüştaş Middle School, Cumhuriyet Middle School and Gölcük Middle School. Was selected from among the 473 middle schools. A total of 300 students consisting both 141 female/159 male and 154 7th graders and 146 8th graders are the sample of research. The data of research obtained through the use of subjective well-being at school for adolescents scale by Tian, Wang, Huebner (2015), (it is controlled in terms of validity and reliability by Akin, et Al. (2016)). With the aim of measuring the level of adolescent's subjective well-being at school Locus Of Control in Adolescents Scale by Jose & Weir (2013) and controlled in terms of validity and reliability by Akin, et Al (2015) with the aim of measuring the locus of control in Adolescent.

The data obtained through the use of scales was analysed with the statistical techniques suitable for the subgoals. The data obtained from the scales applied to participants were computerized by coding and using SPSS 11,5 windows packet program and also they were underwent a statistical process. The relations between Locus of Control in participants and the level of their subjective well-beings at school were analysed in terms of gender and class with the T test.

To sum up the data obtained from research, there is a positive relation between 7th-8th graders' locus of control and their level of subjective well-being at school. There isn't a meaningful difference between male and female adolescents locus of control level considering gender. From the data female adolescents level of subjective well-being at school is higher than male adolescents level of subjective well-being at school. There isn't a meaningful difference between Locus of Control levels of 7th and 8th graders considering class levels. There isn't also a meaningful difference between the levels of subjective well-being at school for 7th and 8th graders. Considering class levels. With the analysis of data obtained from research, the results were presented and some suggestions for the searchers interested in such studies were given.

Key Words: Adolescents, Locus of Control, Subjective well-being

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	I
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR LİSTESİ	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
EKLER LİSTESİ	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ	3
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	3
1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	3
1.3. ALT PROBLEMLER	3
1.4. VARSAYIMLAR	4
1.5. SINIRLILIKLAR	4
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. ERGENLİK	5
2.1.1. Ergenlik Dönemi Gelişim Görevleri	8
2.1.1.1. Bedensel Büyüme Ve Gelişme	9
2.1.1.2. Cinsel Gelişim	11
2.1.1.3. Duygusal Gelişim	12
2.1.1.4. Toplumsal Gelişim	13

2.2. KONTROL	14
2.2.1. Kontrol Ve Kontrol Hissinin Tanımlaması	15
2.2.2. Kontrol Odağı	16
2.2.2.1. Ergenlerde Kontrol Odağı	17
2.2.3. Davranışsal Kontrol	18
2.2.4. Psikolojik Kontrol	18
2.3. ÖZNEL İYİ OLUŞ	19
2.3.1. Öznel İyi Oluş Kavramı	19
2.3.2. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Faktörler	20
2.3.3. Öznel İyi Oluşla İlgili Kuramlar	23
2.3.3.1. Sosyal Karşılaştırma Kuramı	23
2.3.3.2. Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Kuramı	24
2.3.3.3. Uyum (Adaptasyon) Kuramı	25
2.3.3.4. Erek (Telic) Kuramı	26
2.3.3.5. Tavan-Taban ve Taban-Tavan Kuramları	27
2.3.4. Ergenlerde Öznel İyi Oluş	27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM VE TEKNİKLER	30
3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM	30
3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ	30
3.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ	31
3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	31
3.4.1. Bilgi Toplama Formu	31
3.4.2. Ergenlerde Kontrol Hissi Ölçeği	31

3. 4. 3. Ergenlerde Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği	32
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR	33
BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER	38
KAYNAKÇA	48
EKLER	-
ÖZGEÇMİŞ	-

KISALTMALAR LİSTESİ

- DSÖ** : Dünya Sağlık Örgütü
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- SPSS** : Statistical Package For Social Sciences
- UNESCO** : United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization
- TEOG** : Temel Eğitimden Orta Öğretime Geçiş Sınavı

TABLolar LİSTESİ

		Sayfa
Tablo 1	İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinin Kontrol Hissi ve Okulda Öznel İyi Oluş Seviyeleri Arasındaki İlişkilerinin Korelasyon Tablosu	33
Tablo 2	Kontrol Hissi Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyet farkına İlişkin T testi tablosu	34
Tablo 3	Okulda Öznel İyi Oluş Bakımından İlköğretim 7.ve 8.Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyet Farkı bakımından Karşılaştırılmasına İlişkin T testi Tablosu	34
Tablo 4	Kontrol Hissi Bakımından İlköğretim 7.Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tablo.	35
Tablo 5	Okulda Öznel İyi Oluş Açısından İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin T Testi Tablosu	36

EKLER LİSTESİ

- EK-A** : Etik Kurul İzni
- EK-B** : Açıklama
- EK-C** : Ergenlerde Kontrol Hissi Ölçeği
- EK-D** : Ergenlerde Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği
- EK-E** : Bilgi Toplama Formu
- EK-F** : Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

ÖNSÖZ

Üniversite sınavına girdiğim sene psikolojik danışmanlık bölümünü seçmeye karar verdim. Bu bölümü seçmemdeki en büyük etken ileriki yıllarda mezun olduktan sonra klinik psikolog olabilmektir. Sonraları çalışmalarımı ve bilgi birikimimi hep psikolog olabilmek hayaliyle geliştirdim. Tabii ki bunu gerçekleştirebilmemde bana en iyi eğitimi veren uygun şartları sunan başta Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Hocalarıma ve programdan mezun olduktan sonra en doğru seçim yaptığımı düşündüğüm İstanbul Gelişim Üniversitesi Rektörlüğüne ve Sosyal Bilimler Enstitüsünde bana yol gösteren tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans programımda bana desteğini esirgemeyen bugünlere gelmemdeki hayatımın en büyük mimarları olan sevgili Babam Muzaffer BABALAR ve Canım Annem Birgül BABALAR'a, süreçte sabrını sevgisini ve yardımını ve desteğini hep arkamda hissettiğim sevgili eşim Elif BABALAR'a, süreç içerisinde araştırmalarımda bana yardımcı olan sevgili kardeşim Hüseyin KAZAREL'e, geçen zaman aralığında iletişimiyle bana destek olan sevgili kız kardeşim Seda BABALAR'a ve emeği geçen herkese teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

GİRİŞ

“Kontrol odağı kavramı psikolojide sık kullanılan kavramlardan biridir. Bu kavram 1950’li yılların ortalarında Phares tarafından ortaya atılmış, ancak bir kişilik yapısı olarak günümüzdeki anlamıyla ilk kez Rotter’in 1966 yılında yayınlanan makalesinde açıklanmıştır.¹

İnsanların en önemli varsayım mekanizması çevrede olup bitenleri anlama, tahmin etme ve buna bağlı olarak davranışlarını ileriye yönelik olarak uyarlama becerisidir. İnsandaki bu bilişsel becerinin doğurgusu, kontrol etme yetisi ve kontrol duygusudur. Kontrol etme yada kontrolü altında olduğu duygusunu yaşama, insanların temel ihtiyaçları arasında yer alır. Kontrol yetisi ve duygusu kişinin kendisinin diğerlerinin ve dünyanın tahmin edilebilirliğini ve bu sayede kişinin kendisini güvende hissetmesini sağlamaktadır.²

Farklı bilimsel alanların üzerinde görüş birliği sağladığı konulardan kavramlardan bir tanesi de mutluluk kavramıdır. Farklı toplumların ortak paydası olan mutluluk kavramı her bireyin gerek zihinsel olarak gerekse ruhsal anlamda ihtiyaç duyduğu bir durumdur.

Çocuk ve ergenlerin yaşantılarından genellikle hoşnut ve mutlu olmalarının, hem duygusal ve sosyal gelişimleri açısından hem de ileriki yıllarda yaşamlarını kolaylaştırabilecek hazır bir “pozitif güce” sahip olmaları bakımından önem taşıdığı söylenebilir. Psikolojide ise mutluluk, öznel iyi oluş kavramıyla ele alınmaktadır. Öznel İyi Oluş, uzun zamandır iyi yaşamın bir parçası olarak düşünülmektedir. Kişilerin yaşamlarıyla ilgili genel değerlendirmeleri içeren öznel iyi oluş bilişsel ve duygusal parçaları olan çok boyutlu bir yapıdır. Öznel iyi oluş, kişinin görel olarak yüksek düzeyde olumlu duygu, düşük düzeyde olumsuz duygu yaşamasını ve kişinin yaşam doyumunun yüksek olmasını ifade etmektedir.³

Kontrol Odağı, Denetim Odağı, Kontrol Hissi , Psikolojik Kontrol gibi kavramların bireylerin beklentilerinin bir doğurgusu olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Sosyal bir varlık olan insanın kendisini kontrol edebilme duygusu bireyin temel ihtiyaçları kapsamında değerlendirilmektedir. Kontrol edebilme isteği

¹ Oğuzhan Çolakkadioğlu vd., “Ergenlerde Kontrol Odağını Yordamada Karar Verme ve Problem Çözmenin Rolü”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, 20 (2), 317-330, s.318.

² Tuğçe Erguvan Eryılmaz ve Ahmet Tosun, “Obsesif Kompulsif Bozuklukta Kontrol İhtiyacı.”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, <http://sbd.anadolu.edu.tr>. (Erişim Tarihi:25.03.2017)

³ Erdoğan Bozkurt ve Halil İbrahim Sönmez “İmam Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Ergen Öznel İyi Oluşlarının Kişisel ve Sosyal Özelliklerine Göre İncelenmesi”, *Amasya İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 232-248, s.232.

ile bireyler hem kendisini hem diğer insanları hem de yaşamsal faaliyetlerde öngörülerde bulunarak kendilerini güvende hissedebilmektedirler.

Kontrol hissinin verdiği bu güven duygusunun yanı sıra mutluluk kavramı da insanın güven duygusu ile birlikte temel ihtiyaçları arasında sayılabilmektedir. Psikolojik olarak dayanıklı bireylerin dayanıklı olmalarının sebepleri arasında güven ve mutluluk duygusunun öneminin büyük olduğu söylenebilmektedir.

Öznel iyi oluş kavramının da bireyin kendisini psikolojik olarak güvende hissetmesi ile ilişkili olduğu düşünöldüğünde kontrol ve iyi oluş kavramlarının birbirleri ile ilişkili olduğu düşünölmektedir.

Literatürü incelediğimizde Kontrol Hissi ile ilgili doğrudan bir çalışma bulunmamaktadır. Fakat kontrol hissi değişkenini etkileyen denetim odağı, kontrol odağı , algılanan kontrol gibi kavramların literatürde azda olsa araştırmaları bulunmaktadır. Öznel İyi Oluş kavramı ile ilgili ise bir çok araştırma görölmektedir. Fakat alan yazına bakıldığında bu kavramların birbirleriyle olan ilişkisinin İlköğretim 7.ve 8.sınıf öğrencilerinde cinsiyet gibi sınıf gibi değişkenleri nasıl etkilediği ile ilgili bir araştırma bulunmamaktadır. Ergenlerin kontrol etme arzusuna bağlı olarak okullarda öznel iyi oluşlarının değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği bu araştırmanın konusu olmuştur. Kısaca bakıldığında bu araştırma ergenlerdeki kontrol mekanizmasının okuldaki yaşam doyumlarını, iyi olma halini nasıl etkilediği sınıf düzeyine ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına cevap bulmak için önemlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ergenler gelişim görevlerine bağlı olarak hem duygusal hem de ruhsal anlamda hassas bir dönemden geçmektedirler. Temel ihtiyaçlarını bu dönemi yaşarken göz ardı edebilmektedirler. Oysaki hassas bir süreç olan ergenlik döneminde ait olma, sevgi, güven duygusu ve mutluluk duygusunun önemi büyüktür. Bireyler bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçirdiklerinde yaşamlarını kontrol edebilme yetisini geliştirmektedirler. Buna bağlı olarak güven duygusu ve olumlu davranış düzeylerinde artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu araştırmanın amacı ; İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinin kontrol hissi , kontrol düzeyi, psikolojik kontrollerinin, Denetim odaklarının iyi oluş hallerini nasıl etkilediği, sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmalar neticesinde incelemektir.

Araştırma hem ergenlik dönemindeki kontrol kavramı hem de okuldaki ergenlerin kontrol hissine bağlı olarak öznel iyi oluşlarını psikolojik dayanıklılıklarını nasıl etkilediği açısından bu alanda çalışma yapacak olan bireylere bir kaynak oluşturmak ve literatüre, bilime bu konuda katkı sağlaması açısından önemli olarak görülmektedir.

1.2. Araştırmanın Problemi

İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi ile Okulda Öznel İyi Oluş Düzeyleri Arasında Anlamlı İlişki Var mıdır Ve Kontrol Hissi İle Okulda Öznel İyi Oluş Düzeyleri Cinsiyet Ve Sınıf Değişkenlerine bağlı olarak farklılaşmakta mıdır ?

1.3. Araştırmanın Alt Problemleri

1- İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi Ve Okulda Öznel İyi Oluş Seviyeleri Arasında herhangi bir ilişki bulunmakta mıdır?

2- Kontrol Hissi seviyeleri bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencileri arasında Cinsiyet değişkeni açısından bir fark var mıdır?

3- Okulda Öznel İyi Oluş seviyeleri bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencileri arasında Cinsiyete dair bir fark var mıdır?

4- Kontrol hissi seviyeleri bakımından İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Sınıf değişkeni Açısından farklılık var mıdır?

5- Okulda Öznel İyi Oluş düzeyleri açısından İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Sınıf Değişkeni Açısından bir farklılık var mıdır?

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibidir:

1-Araştırmaya katılan ergenlerin kendilerine yöneltilen sorulara içtenlikle cevap verdiği varsayılmıştır.

2- Araştırmaya katılan ergenlerin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

3- Araştırmada kullanılan Ergenler için Kontrol Hissi Ölçeği ile Ergenler için Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ilgili değişkenleri geçerli ve güvenilir olarak ölçmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1-Araştırma 2016/2017 Eğitim Öğretim Yılında Şanlıurfa ilinin Eyyübiye ilçesine bağlı Cumhuriyet Ortaokulu, Haliliye ilçesine bağlı Yedikuyu Ortaokulu, Gümüştaş Ortaokulu, Hilvan ilçesine bağlı Gölcük Ortaokulun da öğrenim gören 7. ve 8. Sınıf ergenlerinden oluşan 300 kişiye uygulanmıştır.

2- Elde edilen veriler Ergenler için Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ergenler için Kontrol Hissi Ölçeği ile sınırlıdır.

3- Çalışma 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanmış Olup bireylerin ayrı ayrı yaşları çalışmaya alınmamıştır. Bu durum tüm ergenlik yaş sınıflandırmasını kapsamadığı için ve yaş grupları değişebildiği için çalışmada kısıtlılık yaratmaktadır.

4- Çalışma Ergenlerde çalışılmış olmasına rağmen örneklem kümesi dar olması nedeni ile çalışma sonuçlarında kısıtlılık yaratmaktadır.

5-Konu ile ilgili yabancı literatürde yeterli veriye ulaşılmamıştır. Bu durum tartışmanın sonuçlarını kısıtlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.ERGENLİK

Adolescense sözcüğü Latince kökenli adolescere sözcüğünden üretilmiştir. Adolecere “büyüme”, “olgunlaşma” anlamına gelmektedir.⁴

Ergenlik dönemi ; gelişmişlik düzeyi fazla sanayi ile ilgilenen toplumlarda ebeveynlere bağımlı olarak geçirilen zamanların fazla olması sebebiyle ergenlik dönemi ergenler üzerinde uzun geçirilen bir dönem haline gelebilmektedir.

Ergenlik; dinamik olarak gelişen teorik bir yapıdır. Fizyolojik, psikososyal, zamansal ve kültürel olarak zamanla gelişen bir dönemdir. 10-18 yaşlarını kapsar. Fakat 9-26 yaşları arasında değişebilir.⁵

Cinsel olgunluğun gerçekleştiği dönem veya yaş olarak tanımlanan erenlik, yalnız biyolojik değişikliklerin değil aynı zamanda psikolojik ve toplumsal değişikliklerin de ortaya çıktığı bir dönemdir. Örneğin erenliğe erken giren bir gencin yalnızca fiziksel görünümü değil toplumsal ilgileri ve arkadaşlık ilişkileri de değişmiş olmaktadır.⁶

Ergenlik dönemi yaşam sürecinde karşılaştığımız en karmaşık dönemlerden biri olmakla birlikte çok sayıda biyolojik ve sosyal değişimin gerçekleştiği çocuklukla yetişkinlik arasında bir geçiş dönemi olarak tanımlanmaktadır.⁷

Ergenlik dönemi, hızlı anatomik, fizyolojik ve psikolojik değişikliklerin olduğu, çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan kendine özgü özellikleri ve sorunları olan bir geçiş çağıdır. Dünya sağlık örgütü (DSÖ) , 10-19 yaş aralığını “Ergen” olarak tanımlamaktadır.⁸

⁴ Banu Yazgan İnanç vd., Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi , Nobel Kitabevi, Adana 2004, s.229.

⁵ Alexa C.Curtis, “Defening Adolescence”, *Journal of Adolescent and Family Healty*, 2015, Vol:7,s.1-39.

⁶ İnanç vd., a.g.e , s.229.

⁷ Bilge Kaplan , Eda Şeyda Aksel, “*Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”, <http://www.nesnedergisi.com>. (Erişim Tarihi:14.04.2017)

⁸ Nilüfer Erbil, vd., “Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerin Tutum ve Davranışlarının Etkisi”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi :14.04.2017)

Ergenlik bireyin gelişim süreci içerisinde çocukluk döneminin bitişiyile beraber sözü edilen dönemin başlangıcından fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşmaya kadar geçen bir gelişim dönemidir. Bu dönem fizyolojik anlamda kızlarda adetle ve göğüslerin büyümesiyle ;erkeklerde ise yüzde kılların çıkması ve sesin kalınlaşmasıyla başlayan genel olarak da 13-22 yaş arasını kapsayan bir gelişim dönemidir. Öte yandan ergenlik dönemi buluş çağına erme sebebiyle biyopsikolojik bakımdan çocukluğun sona ermesiyle, toplumsal yaşamda sorumluluk alma dönemi olan yetişkinlik döneminin başlangıcı arasında kalan bir gelişim süreci olarak tanımlanabilir. Unesco'nun tanımına göre ise ; bireyin, öğrenim gördüğü ve hayatını kazanmaya çalıştığı için ekonomik bağımsızlığına kavuşamadığı ve medeni durum olarak da evli olmadığı bir gelişim dönemidir.⁹

Ergenler ile ilgili literatürü karıştırdığımızda ergen psikolojisi ergen tanımları ile ilgili bir çok tanımlama göze çarpmaktadır. Farklı düşünürlerin edinmiş olduğu bilgilere göre ;

Ergenlik dönemi ile ilgili ilk bilimsel çalışma 1904 yılında yayınlanan G.Stanley Hall'ın "Adolescence" kitabıdır. Hall , darwin'in evrim teorisinden etkilenmiştir. Hall'a göre ergenlik yeniden doğuş dönemidir ve insanlığın uygarlığa geçişte yaşadığı sıkıntıların her bir birey için tekrar yaşanmasını içerir. Ergenlik dönemindeki bireyin bir takım tepkileri ile insani değerlerinin çatışması sonucu stres yaşanır. Bu nedenle Hall, ergenlik dönemini "Fırtına ve Stres" dönemi olarak nitelendirmiştir.¹⁰ Kulaksızoğlunun tanımına göre; "ergenlik insanda bedence büyümenin hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel değişme ve gelişimlerin olduğu buluşla başlayan ve bedence büyümenin sona ermesiyle sonlandığı düşünülen özel bir evredir".¹¹ Atabek'e göre, "ergen olmak, çocuk olmaktan, çocuk yapabilir olmaya geçiş dönemidir".¹² Milli Eğitim Bakanlığına göre gençlik, "buluş çağına girme ile başlayan biyopsikolojik açıdan çocukluğun sona erdiği ve toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan, genç yetişkinliğin başladığı dönem olarak nitelendirilen 12-24 yaşları arasındaki gruptur".¹³

Ortalama insan yaşamının hemen hemen onda birini kapsayan bir dönem olan ergenlik çağı kişinin yaşamının önemli değişikliklerini içeren bir çağıdır.

⁹ Mustafa Koç, "Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri", **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi:4.04.2017)

¹⁰ Esen Dinçel, **Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri Ve Psikolojik Problemler**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2006, s.12-14.(**Yüksek Lisans Tezi**)

¹¹ Dinçel.,a.g.e.,s.12-14.

¹² Dinçel.,a.g.e.,s.12-14.

¹³ Dinçel.,a.g.e.,s.12-14.

Ergenliğin başlangıcında kişinin biyolojik durumunda, sonunda ise, psiko-sosyal durumunda değişiklikler yaşanmaktadır. Böylece bu dönemin başlangıcı da, birer kişisel kriz demektir. Dolayısıyla, bugün artık uzunca bir süre içinde kabul edilen ergenliği “erken”, “orta”, “geç dönem” ler olarak ayırt etmek olasıdır.¹⁴

Bu evreler özellikle şöyle tanımlanabilir;

Erken erken ergenlik (12-14 yaş), diğer bir deyişle erinlik, (buluğ) bedensel gelişimin yaşandığı evre olup boy uzaması, kilo artışı, iç organlarda gelişme ve bunlara bağlı fiziksel kapasite artışı, bilişsel gelişme ve buna bağlı olarak somut düşüncenin yerini soyut düşüncenin alması ve yetişkinlikteki cinsiyet özelliklerinin kazanılması bu evrenin başlıca gelişimsel konusudur. Ergenin bu konularda bilgilendirmeye gereksinimi vardır. Orta ergenlik (15-17 yaş), bedensel gelişimin büyük ölçüde tamamlanmış olduğu bu evrede ergen daha çok ruhsal alandaki gelişimsel sorunları çözmek durumundadır. Arkadaş ilişkilerinin önem kazanması, kendisini sosyal alanlarda ortaya koyabilmek, anne babanın değersizleştirilmesi, otorite çatışması, ayrışma ve bireyleşme bu dönemin başlıca gelişim konularıdır. Grup arkadaşlıkları önem kazanır ve karşı cinsle ilişkiler artar, cinsel kimlik gelişimi ilerler. Geç ergenlik (18 yaş ve üstü), ergenliğin bu son evresi kimlik gelişiminin tamamlandığı ve kimlik duygusunda bir bütünlüğe erişildiği aşamadır. Kimlik duygusu şu şekilde tanımlanmaktadır: “Ben kimim?” sorusuna her bireyin kendi içinde verdiği yanıt o bireyin kimliğini tanımlar. Kimlik bütünlüğü çocuklukta edinilmiş olan içsel aynılık ve süreklilik duygusunun bu dönemde toplumsal olarak kazanılması ve buna güven duyulmasıyla sağlanır. Meslek seçmek, yaşam biçimini belirlemek, karşı cinsle sevgiye dayalı ilişkiler kurmak, siyasi, felsefi, dini görüşler geliştirmek, grup içinde olabilmek ve bir gruba ait olabilmek, kendine ait bir değer sistemi edinmek kimliğin kazanılmasında genel unsurlardır.¹⁵

Farklı bir çok kaynaktan edinilen bilgilere göre ergenlik dönemi “hassas” bir süreç olarak kabul edilmektedir. Bu dönemdeki çatışmalarını gelişimlerini olumlu bir şekilde geçiren ergenlerin ilerleyen yıllarda olumlu duygulara sahip olabildikleri ve başarılı bir kimlik oluşturabildikleri gözlemlenmektedir. Ergenlik dönemindeki bireylerin okul içerisindeki davranışları ve tavırları da olumlu ve dengeli bir kimlik gelişimi için önemlidir. Bireyler yaşamlarının bir gününün neredeyse üçte birini okulda geçirdikleri düşünülürse okuldaki çevre uyumu, arkadaşlar ile etkileşimi, başarılı olma arzusu, ait olma ihtiyacı gibi başlıca nedenlerle bir kimlik arayışı

¹⁴ Arzu Özatça, Ergenlerde Duygusal Ve Sosyal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi , Adana, 2009, s.10.(**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

¹⁵ Özatça, a.g.e.,s.10-11.

içerisine girmektedir. Bu hassas dönemde okuldaki öğretim görevlilerinin rol model olduğunu unutmamak gerekir. Ergenler bu hassas dönemde hem okul etkileşimi hem çevre uyumu dikkate alındığında sağlıklı ve dengeli bir kimlik yapısı oluşturmaktadır.

2.1.1. Ergenlik Döneminde Gelişim Görevleri

Gelişim kuramcılarında Havighurst, ergenlik dönemini toplumun ve bireyin gereksinimlerini göz önüne alarak değerlendiren bir psikososyal kuram geliştirmiştir. Kurama göre toplumsal ve bireysel gereksinimler gelişim görevlerini oluşturmaktadır. Bu görevler ; toplumsal beklentiler, kişisel çaba gösterebilme becerisi ve yaşamın bir döneminde fiziksel olgunlaşma yoluyla kazanılması beklenen bilgi, tutum , işlev becerileridir. Her bir dönemde kazanılması beklenen bu görevler, daha sonra üstlenilecek görevler için hazırlanma ve uyum dönemini oluşturmakta böylelikle de olgunlaşma gerçekleşmektedir. Bu görevlerin yerine getirilmesinde ki başarısızlık; toplumsal onay görmeme, kaygı ve olgun bir insan olmanın gerektirdiği işlevlerin gerçekleştirilememesi durumlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır.¹⁶

Huvighurst'a göre ergenlik döneminde oluşan bu gelişim görevleri birbirini takip eden kurallar bütünü olarak göze çarpmaktadır. Bu bağlamda her bir gelişim döneminin ayrı bir önemi olduğu ve zincirleme şeklinde devam ettiği görülmektedir. Gelişim görevlerinin bir bütün halinde sıra ile ilerlemesi yine ergenlerin ihtiyacı ve gereksinimi doğrultusunda oluşturulmuştur. Bir sıra halinde ilerlemesinin yanı sıra ergenlerde oluşabilecek sıkıntılı durumlar gelişim görevlerini yerine getiremediklerinde meydana gelmektedir.

Huvighurst'a göre ergenlik döneminde tamamlanması gereken 8 ana psikososyal görev vardır. Bu görevler şöyle sıralanabilir:

- Fiziksel yapıyı kabul etmek ve vücudu etkili bir şekilde kullanabilme.
- Ana babadan ve diğer yetişkinlerden duygusal olarak bağımsızlaşma.
- Kadın ve erkek cinsiyet rolünü kazanma.
- Her iki cinsten yaşlılarla yeni ve uygun ilişkiler geliştirme.
- Toplumsal sorumluluklar isteme ve kazanma.
- Davranışları yönlendirecek bir ahlak sistemine ve değerler grubuna sahip olma.
- Bir mesleğe hazırlanma.

---

¹⁶ İnanç vd., a.g.e.,s.229-230.

- Evlilik ve aile kurmaya hazırlanma.¹⁷

2.1.1.1. Bedensel Büyüme ve Gelişme

Ergenlik döneminde dört önemli fiziksel değişme görülür. Beden ölçülerindeki değişmeler boy ve ağırlık değişmeleri olarak kendini gösterir. Erinliğin ilk yılları boyunca uzamanın en çok olduğu yıllardır. Çünkü bu yıllarda pitüviter büyüme hormonu çok çalışmakta çok salgı salgılamaktadır.¹⁸

Ergenlik çağındaki bireylerin biyolojik büyüme ve gelişimi bir çocuğun bir yetişkine fiziksel dönüşümü olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde ergenlerde cinsel olgunlaşma, boylarda ve ağırlıkta artış iskelet kütlelerinde belirgin bir artış vücut kompozisyonunda değişiklikler görülmektedir¹⁹

Fizyolojik anlamda ergenlik süreci içerisinde büyüme ve gelişme ile ilgili en yoğun yaşantıların olduğu yaşlar genel olarak 12-16 yaşları arasındadır. Bu dönemde ergen, içinde yaşadığı kültürün ideal vücut olarak sunduğu modelin etkisi altında kalarak beden imgesi kazanma sürecini yaşar. Bu anlamda ideal vücut ölçüsü aile, arkadaş grubu ve toplum tarafından belirlenir. Ayrıca televizyondaki reklamlarda tavsiye edilen vücut ölçüleri ve tanınmış sanatçıların tipleri de bu ergenin ideal beden imgesini etkileyen faktörler arasında değerlendirilebilir.²⁰

Fiziksel değişiklikler ergenlik döneminde ortaya çıkan psikolojik ve sosyal değişikliğin başlatıcısı düzenleyicisi olduğu için büyük önem taşır. Bu dönemde ortaya çıkan fiziksel özellikler şu şekilde özetlenebilir. Kızlar için 11-13, erkekler için 13-15 buluşa erme yaşı olarak kabul edilmektedir. Kızlarda fiziksel değişiklikler erkeklerden iki yıl kadar önce başlar , ancak her iki cins de, cinsel açıdan fiziksel olgunluğa benzer yaşlarda ulaşırlar.²¹

Çocukluk döneminde genellikle erkekler kızlardan biraz daha uzun ve ağırdır. Ancak, on yaşından sonra yaklaşık on beş yaşına kadar kızların boy ve ağırlıkları, erkek yaşlılarının boy ve ağırlıklarını geçer. Lise yıllarının başlangıcında kızlar erkeklere göre daha uzundur. Ancak erkekler bir iki yıl içerisinde bu farkı kapatır. Hatta geçerler. Büyüme atılımı sırasında hızlı değişimler, beden yapısında büyük farklılıklara sebep olur. Eller ayaklar çoğu zaman bedenin diğer bölümlerinden daha

¹⁷ İnanç vd., a.g.e.,s.230.

¹⁸ İnanç vd., a.g.e.,s.240.

¹⁹ Jamie Stang, Mary Story,"Adolescent Growth And Development",**Guidelines For Adolescent Nutrition Services**,2005, 1-7,s.1.

²⁰ Mustafa Koç, a.g.e.,s.234.

²¹ Esen Dinçel, a.g.e.,s.34.

çabuk gelişir. Bu hızlı ve orantısız büyüme, beden organları arasındaki eşgüdümün bozulmasına ve geçici bir sakarlığa neden olabilir. Ancak, ergen bir süre sonra yeni beden ölçülerine uygun bir denge ve beceri kazanır.²²

Her iki cinsten de boy uzamasının yanı sıra, bedensel biçimler birbirinden iyice ayrılır. Genç kızlarda gövde, özellikle kalça ve karnın genişlemesi ile kol ve bacaklardan daha fazla gelişir. Genç ergenlerde, gövde göğüs kısmında genişler ve kol ile bacaklar daha güçlü kaslarla bağıntılı olarak daha üstün bir gelişme edinirler.²³

Adolesandaki en önemli değişimlerden birisi hızlı fiziksel büyümedir. Genç 3-5 yıl gibi oldukça kısa bir sürede erişkin hayattaki antropometrik değerlerine ulaşır. İç organ ve salgı bezleri büyüklüklerinde, kemik yağ ve kas kitlelerinde belirgin artış olur. Beyin gelişimi ve buna bağlı baş ölçümleri adolesandan önce 10 yaş civarında ,erişkin hayattaki büyüklük değerinin %96'sına erişmiş olduğundan adolesan dönemdeki büyüme oranı oldukça küçüktür. Büyüme ve gelişme, adolesanda belirgin bir hızlanma gösterir ve 11-16 yaşları arasında herhangi bir yaş diliminde başlayan ve genellikle 2-3 yıl süren büyüme hızlanmasına "Büyüme Atağı" denir. Erişkin boy uzunluğunun %20-25 kadarı adolesan dönemde kazanılır. Kızlarda ortalama 23-28 cm, erkeklerde 26-28 cm boy artışı olur. Boyda uzama erkeklerde 14-15 yaşları arası en hızlı olurken, kızlarda en hızlı artış dönemi 12-13 yaşlarıdır. Adolesanlarda ağırlık artışı, boyun en hızlı uzadığı dönemden yaklaşık 6 ay sonra belirginleşmektedir. Ağırlık ise ortalama 20 kilogram artar.²⁴

Ergenlerde ilk gelişimsel dönem olarak karşımıza çıkan fiziksel ve bedensel büyümenin önemi ergenliğin ilk adımı olarak da nitelendirilebilir. Bu gelişim evresinde ergenlerin bir hayli stresli oldukları ve durumu anlamlandırmaya çalıştıkları bilinmektedir. Özellikle kız ergenlerin vücutlarındaki değişimleri kabul edememe ve fiziksel büyümenin ilk yıllarında erkeklere oranla daha uzun ve dağa ağır oluşu erken olgunlaşmanın sayesinde olmasının bilinmemesi kız ergenleri biraz daha utangaç yapabilmektedir. Zamanla erkek ergenlerinde fiziksel değişimleriyle kendilerini biraz daha rahat hissedebilmektedirler. Özellikle bu dönemdeki gözle

---

²² Ziya Köse, 13-14 Yaş Grubu Ergenlerin Bilgisayar Oyunlarını Oynama Alışkanlıklarının ve Sosyalleşme Durumlarının Araştırılması (Kütahya İli Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar, 2013, s.8. (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

²³ Müjdat Avcı, "Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2006, Cilt:7, 40-63, s.41.

²⁴ Evrim Akçan Parlaz vd., "Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci", **Turkish Family Physician**, <http://www.turkishfamilyphysician.com>. (Erişim Tarihi :4.04.2017)

görülebilen değişikliklerin yaşanması ergenlere anlatılmalı ve sağlıklı bir süre. Geçirmesi sağlanmalıdır.

2.1.1.2. Cinsel Gelişim

Ergenlik döneminde boy ve ağırlık artışı ile birlikte en çok dikkat çeken durum çocuğun cinsel olgunluğa ulaşmasıdır. Her iki cins de fizyolojik olarak cinsel gelişimlerini tamamlarlar.²⁵

Erinlik çağı genellikle tek bir olay gibi düşünülse de aslında üreme yeteneği ile doruğa ulaşan bir dizi dönüm noktasından oluşur. Cinsellik ve gelişim hormonlarının düzeyinde meydana gelen artış bedende iki önemli değişime neden olur. Bunlardan ilki cinsellik organlarının gelişmesi iken ikincisi beyin, kemik, kas ve diğer organlarda meydana gelen daha geniş değişimlerin varlığıdır. Erinlikteki en belirgin değişim, cinsel olgunlaşmayla ilgilidir. Erkeklerde testislerin ve penisin; kızlarda yumurtalık, rahim ve vajinanın gelişmesi gibi cinsel organlardaki değişimler birincil cinsiyet özelliklerindeki değişimlerdir. Kızlarda göğüslerin gelişmesi, erkeklerde ses kalınlığının değişerek sakalların çıkması ve hem kızlarda hem de erkeklerde vücutta tüylenmelerin olması gibi beden yapısındaki değişimler ise ikincil cinsiyet özelliklerindeki değişimleri oluşturur.²⁶

Cinsel organlar gelişmelerinin ancak yüzde yirmisini 13-14 yaş civarında tamamlarlar. Cinsel gelişmenin hızlı olduğu on dört yirmi yaşları arasında cinsel orga gelişimi yüzde seksene ulaşır. Bu dönemin başlangıcında ergenler hem bedensel hem de cinsel gelişme yönünden hızlı bir döneme girmiş olurlar. Üreme organlarındaki gelişme birincil cinsiyet özelliklerini oluşturur. Erkek çocuklarda üreme organlarının gelişmesi erinlik yıllarında başlar. Testisler 14 yaşındaki çocuklarda yetişkinlikteki büyüklüklerinin %10 kadardır. Büyümeleri 14-16 yaşları arasında hızlanıp daha sonra yavaşlayan testisler, yetişkinlikteki normal büyüklüğüne 20-21 yaşlarında ulaşır. Erkek üreme organları gerekli olgunluğa eriştiğinde gece boşalmaları başlar. Cinsel rüyalar, dar giysiler, çok örtünme ,kabızlık, idrar torbasının çok dolu olması gibi nedenleri olan bu boşalmalar, haftada ortalama 4 kez görülebilir. Kızlarda üreme organlarının büyük bir bölümü karın içinde yer aldığından büyümelerini izlemek zordur. Ancak karın ve kalçalardaki

²⁵ Açıya Sarıkaya, **14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul, 2015,s.24.(**Yüksek Lisans Tezi**)

²⁶ Sezin Andıç, Ergenlik Döneminde Zihni Meşgul Eden Konularla İlişkili Değişkenler:Bağlanma Tarzları, Öz-Şevkat Ve Psikolojik Belirtiler, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi,Ankara,2013,s.14-15.(**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

büyüme cinsel organlardaki büyümenin belirtisi olarak değerlendirilebilir. Kız çocuklarında gelişimleri 16-17 yaşları arasında hızlanan cinsel organlar, yetişkinlik büyüklüğüne ise 20-21 yaşlarında ulaşırlar. Ergenlik döneminde erkek çocuklarda cinsel bölgelerde, kol ve bacaklarda, göğüste, koltuk altlarında kıllanmalar görülür. Kızlarda ilk ikincil cinsiyet özellikleri kalçalarda görülür. Kalçalar büyür ve yuvarlaklaşır. Bunun nedeni, kalça kemiklerinin büyümesi ve bu bölgedeki yağ depolanmasının artmasıdır.10-11 yaşlarında göğüslerde gelişmeye başlar. Bu dönemi izleyen süreçlerden biride kıllanmadır.²⁷

Ergenlerin bu dönemdeki en hassas olayı ise uyum sorunu olarak göze çarpmaktadır. Ergenler cinsel gelişimlerini fark ettiğinde bu durum psikolojik olarak onları farklılaştırmaktadır. Ergenlerin topluma uyum sağlayabilmesi için hem kendi ile hem karşıt cinsiyetle etkileşimli ve uyumlu olması beklenmektedir. Ergenlerin kendisi ve karşıt cinsteki bireyler ile uyumu olması topluma uyum sağlaması psikolojik olarak iyi olması bu süreçte çok hassas konular olarak ele alınmaktadır. Ergenler bu süreçte sağlıklı bir şekilde bilgilendirilirse vücuttaki değişimlerin ne anlama geldiği konusunda alacağı bilgilendirmeler ile zihinlerindeki karışıklığı atlatabilecek ve uyumlu bireyler olarak gelişimlerini sürdürebileceklerdir.

2.1.1.3. Duygusal Gelişim

Duygu, organizmanın fizyolojik uyarılar karşısında bütünsel bir tepki olarak yaşadığı farkındalık durumu, uyarıcılara karşı verilen içsel ve öznel tepkidir. Duygusal gelişme ise, uyarıcılara karşı içsel ve öznel tepkilerin gelişimi ve davranışların bu tepkilere koşullanması anlamına gelmektedir. Duyguların yoğunluğu ve kalıcılık süresi birey açısından önem taşır. Bireyin duygusal durumu, sağlığını ve fiziksel olarak ne durumda olduğuna ilişkin algısını etkilemektedir. Duygusal uyarıcının varlığı ne kadar uzun sürerse yarattığı uyarım ne kadar ne kadar yoğun olursa , ortaya çıkan fiziksel tepkiler de o denli yoğun ve uzun süreli olacaktır.²⁸

Birey, çevresiyle etkileşimi sırasında, az yada çok, haz ve elem yönünde bir duygunun içindedir. Her öğrencinin öğrendikleri onun gereksinmelerini doyuruyorsa, onda haz yaratmakta, değilse elem yaratmaktadır. Öğrencinin derslerindeki başarısı onun haz içerisinde geleceğe bakmasına neden olur. Başaran'ın belirttiği gibi,duygu; iç ya da dış çevreden gelen etkilerin, bireyde haz yada elem türünden izlenimler yaratmasıdır. Üstünlük kurma istekleri, öne çıkma dürtüleri güçlü olan bu dönemdeki

²⁷ İnanç vd., a.g.e.,s.243-244.

²⁸ İnanç vd.,a.g.e.,s.254.

çocuklar için, ana- babası dışında özellikle büyüklerle özellikle öğretmenleriyle özdeşim yapmaktadırlar.²⁹

Duygusal değişimde ergenlikle beraber bireyin duygularının yoğunluğunda artış, istikrarsızlık, aşık olma, mahcubiyet ve çekingenlik, aşırı hayal kurma, tedirgin ve huzursuz olma, yalnız kalma isteği, çalışmaya karşı isteksizlik ve çabuk heyecanlanma şeklinde kendini gösteren değişimler olur. Ergenlik döneminde duygusal anlamda oldukça hassas olan birey karşı cins tarafından beğenilmeme, aşıkta hayal kırıklığına uğrama, arkadaşları arasında kabul görmeme gibi durumlarda aşırı üzüntü ve hayal kırıklığı yaşar³⁰

Ergenler bu gelişim evresini yaşarlar iken bir çok duygu durumunu aynı anda yaşamaktadırlar. Duygular zaman zaman karmaşık hale gelebilmektedir. geçici olan bu süreç tamamlanıncaya kadar çok hassas bir dönemdir ergen bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçirdiğinde suçluluk duygusu hissedecektir. Ve buda travmatik durumlar yaratabilir. Kız ergenler erkek ergenlere bu durumu biraz daha ağır atlatmaktadır. Kızlarda genelde bu dönemde çekingenlik duygusu önem arz etmektedir. Ergenler bu dönemde çevreden onay alma hissi duymaktadırlar. Bu dönemdeki en önemli nokta kuşkusuz ergenin içinde bulunduğu aile yapısıdır. Demokratik bir ilişki düzeyi oluşturulduğunda ergenler bu gelişim dönemini başarılı olarak atlattıkları olacaktır.

2.1.1.4. Toplumsal Gelişim

Ergenlerin toplumsallaşma sürecinde aile en etkili öğedir. Çünkü aile ;bilgi, değer, tutum, rol ve alışkanlıkların kuşaktan kuşağa aktarılmasında en önemli rolü oynamaktadır. Aile gence kılavuzluk etmektedir. Örnek oluşturan davranışlarla gencin kişiliğini, düşüncelerini, davranışlarını biçimlendirmektedir. Ergenlikte arkadaşlığında stratejik bir işlevi bulunmaktadır. Arkadaşlık hem ergenin toplumsal becerileri öğrenmesi, kendini tanımak için yaptığı araştırmada merkezi bir rol oynaması açısından hem de yine ergenin ana babadan bağımsızlığını kazanması, karşı cinsle ilişkiler kurması ve kimliğinin onaylanması açısından gencin toplumsallaşmasında önemli bir etken olarak yer almaktadır.³¹

Arkadaş ilişkilerinin de yanı sıra ergenlik dönemiyle birlikte karşı cinsle de yakınlaşmaya bağlı ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Ergenliğe giren birey sıklıkla

²⁹ Yadigar Doğan, " İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri", **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi:04.05.2017)

³⁰ Ayşenur Dinç, **Ergenlerde Anne-Baba Tutumları Ve Dini Yönelim**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul,2007,s.12.(**Yüksek Lisans Tezi**)

³¹ İnanç vd., a.g.e.,s.266-270.

romantik ilişkileri sohbet konusu haline getirmekte ve uzun süre bu konuyla meşgul olmaktadır. Karşı cinsin ilgisini çekebilmek için gerek giyim kuşamına gerekse grubun beklentisine uygun davranışları sergilemeye özen göstermektedir. Romantik ilişkiler ergenin sosyal toplumsal gelişimini desteklemekte, yeni sosyal davranış becerileri kazanmasını ve kendisinin daha önce keşfetmediği yönlerini açığa çıkarmasını sağlamaktadır.³²

Aile arkadaş ilişkilerinin yanı sıra toplumsal açıdan önemli olan diğer bir unsur okul ve okul çevresidir. Ergenlerin yaşamlarının belli bir bölümünü bu alanlarda geçirdiğini düşünürsek toplumsal gelişim anlamında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Okul gençlerin gelişme ve topluma uyum göstermelerine yardımcı olabildiği gibi bazı nedenlerden dolayı gençlerin gelişimlerini olumsuz yönde etkileyip olumsuz davranışlar sergilemelerine yol açabilmektedir.³³

Ergenlik dönemi gelişim görevlerinin son halkası ve aynı zamanda bir çok değişkeni içerisinde bulunduran toplumsal gelişim döneminde aile, akran, okul, öğretim elemanları buna dahil olan çevrenin öneminin çok önemli olduğu görülmektedir. Ergenler bu sıra ile bir kimlik arayışına girip sağlıklı bir şekilde benliklerini aramaktadırlar. Yapıtaşlarından oluşan bu sırada ailenin ergen üzerindeki etkisi yadsınamaz derecede büyük önem taşımaktadır. Ergenler bu dönemde kendilerine hem profili iyi olan bir kimlik geliştirebilecekler ve bu sayede topluma katılmış olacaktadırlar. Ergenler ait olma duygusu yaşadığı gibi ayrılma duygusunu da yaşamak istemektedir. Bu ayrılma duygusu aile tarafından göz ardı edilmemeli ve ergene demokratik davranışlar sergileyerek topluma kazandırılmalıdır.

2.2. KONTROL

Kontrol kavramı kişinin işi üzerinde sahip olduğu seçim yapma, karar verme, sorun çözme ve sorumluluklarını yerine getirme olanağı olarak tanımlanmaktadır.³⁴

---

³² Yasemin Eriş, *Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2013, s.17. (Yüksek Lisans Tezi)

³³ Halide Nur Özüdoğru Erdoğan, "Ergenlik Döneminin Dini Ve Toplumsal Gelişimi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 14.12.2017)

³⁴ Gülay Bulak ve Olca Sürgevil, "Tükenmişlik Ve Tükenmişliği Etkileyen Örgütsel Faktörlerin Analizine İlişkin Akademik Personel Üzerinde Bir Uygulama", *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2005, 95-108, s.97.

2.2.1. Kontrol ve Kontrol Hissinin Tanımı

İnsanların en önemli var kalım mekanizması çevrede olup bitenleri anlama, tahmin etme ve buna bağlı olarak davranışlarını ileriye yönelik uyarılma becerisidir. İnsandaki bu bilişsel becerinin doğurgusu kontrol etme yetisi ve kontrol duygusudur. Kontrol etme ya da kontrolü altında olduğu duygusunu yaşama, insanların temel ihtiyaçları arasında yer alır. Kontrol yetisi ve duygusu kişinin kendisinin diğerlerinin ve dünyanın tahmin edilebilirliğini, değişimlenebilirliğini ve bu sayede kişinin kendisini güvende hissetmesini sağlamaktadır.³⁵

Kontrol hissi bir bireyin hayatındaki ödülleri ve cezaları algılamalarını ifade etmektedir. İçsel bir kontrol hissine sahip bireyler kendi hayatlarının gidişatını kendilerinin kontrol edebilme yeteneğine sahip olduklarına inanmaktayken, dışsal kontrol hissine sahip bireylerde hayatın olaylarının dışsal faktörlerin (şans, talih, kısmet vb.) sonuçları olduğuna inanmaktadırlar.³⁶

İçsel kontrol hissi psikolojiye Julian B. Rotter tarafından 1954 yılında eklenmiştir. İçsel kontrol hissine sahip olan bireyler hayatlarında karşılarına çıkan her türlü alternatifi değerlendirme konusunda kendilerinden başka hiçbir gücü kabul etmezler. İçsel kontrole sahip olduğunu düşünen bireyler diğerlerinin aksine şansa ya da kismetle inanmak yerine hayatlarında başlarına gelen her şeyden kendilerinin sorumlu olduğuna inanırlar. Başarı da başarısızlıkta bireyin kendi kontrolü söz konusudur. İçsel kontrol hissini ön planda olduğu bireylerin girişimcilik konusunda daha rahat hareket edebildikleri ve buna bağlı olarak da daha girişimci bir tavır sergileyebildikleri ortaya konmuştur.³⁷

Kontrol psikolojik fonksiyonları ve bireysel farklılıkların anlamlandırılması üzerinde etkilidir. (Başarı, sağlık, uyum, oryante olabilmek, benlik saygısı, yükleme biçimi, başarı ve başarısızlık gibi). Kontrol bir çok kavramla ilişkili ya da kendi içeriğinin kurduğu etkiyle oluşan farklı yapısal durumlar sergiler. Bunlar; kişisel kontrol, kontrol duyarlılığı, kontrol odağı, bilişsel kontrol, temsili kontrol algısı, atfedilen kontrol ve gücü, genel kontrol algısı, asılsız kontrol, beklentilere yönelik kontrol, birincil kontrol, ikincil kontrol, aksiyonel kontrol, kararı sağlayıcı kontrol, tahminde bulunan kontrol gücü, rehberlik yapan kontrol, aracı kontrol gibi. Stres

³⁵ Erguvan vd., a.g.e.,s.121.

³⁶ Özlem Çetinkaya Bozkurt, *Dünyada ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler Ve Öğretim Üyelerinden Öneriler*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2011,s.12.

³⁷ İsa İpçioğlu, Atıl Taşer, "İşletme Bölümlerinde Verilen Eğitimin Girişimci Adayı Öğrenciler Üzerindeki Etkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi:25.03.2017)

veren durumlarda karşı karşıya kalındığında kontrol bilişsel ve davranışsal çaba göstermeyi gerektirir. Kontrol bir yönüyle başa çıkmayı belirleyen bir faktör, diğer yönüyle bir tür başa çıkma seçiminin kendisi olarak düşünülebilir. Kontrol spesifik çözüm önerilerini belirler ve stres veren durumla başa çıkma seçim süreci arasında kullanılması gerekecek yorum yapabilme yeteneğini sağlar. Kontrol bilişsel değerlendirme süreçlerini, kendini iyi hissetmeye yardımcı olacak belirgin yönlerin kullanılmasını, olaylar karşısında kişisel anlama biçimini, bilişsel değerlendirme ile beklenen amaca ulaşmayı sağlayacak sonuca doğru organize olabilme becerisi yüksektir. Kontrol sosyal rolleri tanımlamayı ve gelecek beklentilerini belirler. Problemi daha kolay anlamayı ve kabul etmeyi sağlarken bilişsel değerlendirme sürecini direkt etkileme ve değiştirme yeterliliğine sahiptir. Kontrol kişiye yönelik yararlı sonuçları sağlamaya yardımcı olmasının yanında zarar veren etkileri de önleme gücüne sahiptir. Kontrolün sorunların çözümünde kaçınılmaz bir rehberlik fonksiyonu vardır. Rotbohum ve Ark. Kontrolü; birincil kontrol; çevreyi değiştirme çabaları. İkincil kontrol; çevre ile uygun bir duruma gelme çalmak üzere ikiye ayırmaktadır. Kontrol düşünceleri organize eden genel yapısının yanı sıra durumlara özgü biçimlenen spesifik formuyla da görev yapar.³⁸

2.2.2. Kontrol Odağı

Kontrol odağı bir davranışın istenilen sonuçlara ulaşip ulaşamayacağı konusunda kişilerin beklenti içerisinde olduklarını ve bu beklentilerin, kişilerin yaptıkları önemli bir göstergesi olduğunu varsaymaktadır. Başka bir ifade ile kontrol odağı, bireylerin yaşadıkları pekiştirmelerin, yani elde ettikleri sonuçların nelere atfedildikleri ile ilgilidir. Bazı kişiler, davranışlar ile pekiştireçler arasında bir ilişkinin olduğunu varsayarak pekiştireçlerin kendi davranışları tarafından kontrol edildiğini düşünürken; diğerleri bu ilişkinin olmadığını, pekiştireçlerin kendisi dışında bir güç tarafından kontrol edildiğini düşünmektedir. Böylece kişilerin davranışları ve onları takip eden pekiştireçleri arasında etki-tepki ilişkisi olup olmadığına yönelik düşünceler oluşmaktadır. Davranışları ile pekiştireçleri arasında bir ilişki olduğunu düşünen kişiler iç kontrol odaklı olarak tanımlanırken; böyle bir ilişki olmadığını düşünenler dış kontrol odaklı olarak tanımlanmaktadır. Dış kontrol odağına sahip bireyler pekiştireçlerin, kaderin, şansın veya kendileri dışındaki bazı güçlerin kontrolünde olduğunu düşünmektedir. İç kontrol odağına sahip bireylerin ise

---

³⁸ Mehmet Palancı, Algılanan Kontrol Düzeyine Bağlı Olarak Farklılaşan Stresle Başa Çıkma Davranışları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon ,2000,s.34-40. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

başlarına gelen olaylarda kendilerini sorumlu tutmakta ve pekiştireçlerin kendilerinin kontrolünde olduğunu düşünmektedirler.³⁹

Kontrol kavramı ile ilgili alan yazında yer alan araştırmaların bir çoğu Rotter'in sosyal öğrenme çerçevesine dayandığı görülmektedir. Rotter'in teorisinde kontrol odağı kavramı bireyin değerlerinin ve beklentilerinin kendine attığı özelliklerinin bir yordayıcısı olarak ele alınmaktadır. Bu kavram içsel ve dışsal genellenmiş beklentiler olarak ikiye ayrılmaktadır. İçsel genellenmiş beklentiler bireyin olayların sonuçlarını olumlu ya da olumsuz anlamda nasıl algıladığı ve potansiyel olarak olayın bireyin kendi kontrolü altında sonuçlandığını ifade eder. Diğer taraftan dışsal genellenmiş beklentiler bireyin olayın sonuçlarının kendi dışında başka bir birey ya da durum tarafından etkilendiği ve bireyin bu durumu kontrol edemediği algısını ifade eder.⁴⁰

İçsel kontrole sahip kişilerin dışsal kontrole sahip kişilere göre kendilerine daha eleştirel yaklaştıklarını ve eleştiriye açık olduklarını ,özgüvenli, özdenetimi yüksek bireyler olduğu bilinmektedir. Dışsal kontroldeki bireyler ise güven problemi yaşamaktadırlar. Aynı zamanda öz eleştiri yaptıkları pek söylenememektedir. Bir çok tanımlamaya göre kontrol kavramı bireylerin hem denetimde tutabildikleri çevrelerini ve kendilerini hem de tutamadıkları gibi düşündükleri dışsal beklentilerin tümünü kapsamaktadır. Bir çok değişkeni olduğu bilinmektedir. Kontrol duygusu, kontrol hissi, kontrol odağı gibi kavramlar Bireylerin psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmelerine yardımcı olmaktadır.

Kontrol odağı literatürü incelendiğinde farklı çalışmalardan elde edilen bulgular sağlık önleyici davranışları gibi olumlu meselelerin içsellikle ilişkili olduğunu göstermektedir. Kontrol odağının dış kontrol odağı ise psikolojik semptomatoloji ve geleneksel olaylar gibi olaylar batıl inanç gibi değişkenler ile ilişkili olduğu saptanmıştır.⁴¹

2.2.2.1. Ergenlerde Kontrol Odağı

Ergenlerin içinde buldukları dönemden kaynaklı olarak hem duygusal hem de devinişsel anlamda değişiklikler görülmektedir. Tüm bunlar yaşanılırken ergenler

³⁹ Nesrin Hisli Şahin vd., "Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı Ve Kontrol Odağı", *Türk Psikiyatri Dergisi*, <http://www.turkpsikiyatri.com>. (Erişim Tarihi :17.12.2017)

⁴⁰ Mustafa Şahin vd., "Mesleki Kararsızlığın Yordanmasında Kontrol Odağı Ve Mantık Dışı İnançların Rolü", *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr> (Erişim Tarihi:17.12.2017)

⁴¹ Ozanser Uğurlu, "Prejudice Againts Homosexuality And Locus Of Control", *Çankaya University Journal Of Humanities And Social Scienses*, <http://earsiv.cankaya.edu.tr>. (Erişim Tarihi:17.12.2017)

her bireyde olduğu gibi yaşamlarını kontrol etme ihtiyacı duymaktadırlar. İçsel olarak kendilerini kontrol edebildikleri ölçüde kendilerini mutlu hissetmektedirler. Kontrol odağı kavramı bu yüzden ergenlerin yaşamlarını etkilemektedir.

2.2.3. Davranışsal Kontrol

İlgili alan yazın incelendiğinde ergenin sosyal normlara uygun davranan bireyler olmalarında aileden öğrenilen kural ve düzenlemelerin önemli olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bir başka ifade ile ebeveynler, ergenin sosyalleşmesindeki temel faktörlerden birisi olarak değerlendirilmekte ve yetişkin yaşamına uyum sağlamasının sorumlusu olarak görülmektedir. Bu temelde ergenin sosyalleştirilmesine yönelik sergilenen ebeveyn davranışları ağırlıklı olarak davranışsal kontrol ile ilişkilidir. Ebeveynin ergen üzerinde kontrol sağlamaya yönelik davranışlarını inceleyen araştırmacılar ebeveyn davranışının farklı yönlerine odaklanmışlar ve davranışsal kontrolün çok boyutlu olduğunu gösteren kavramsallaştırmalar yapmışlardır.⁴²

2.2.4. Psikolojik Kontrol

Psikolojik kontrol uygulayan ebeveynler, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına yanıt vermek, onların özgürce kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamak ya da davranışlarında özerk olmalarını sağlamak yerine onların düşüncelerine, duygularına ebeveynlerine bağlılık düzeylerine zorla girişimlerde bulunurlar. Ve bu yönde bir sosyalleşme baskısı kurarlar. “Barber’a göre bir çocuğu davranışının olumsuz sonuçları konusunda hassasiyet yaratmak amacıyla ikna etmeye çalışmak gibi psikolojik girişimler olumlu davranış gibi görünse de bir ebeveynlik boyutu olarak psikolojik kontrol, kontrolün olumsuz biçimi olarak tanımlanmaktadır”.⁴³

Bu bölümde kontrol ve kontrolü etkileyen bazı değişkenlerden söz edilmiştir. Kontrolün denetim ile ilişkili olduğu bireylerin kontrol duygusunu tattığında kendilerine olan güvenlerinde artış olabildiği içsel kontrolü olan bireylerin dışsal kontrolü olan bireylere göre eleştiriye açık olmaları daha özgüvenli oldukları, özdenetimi daha yüksek bireyler olduğu söylenebilmektedir.

⁴² Elif Gülçin Çelik, *Algılanan Ebeveyn Kontrolü İle Ergen İyi Oluşu Arasındaki İlişkide Duygusal Özerklik Ve Empatinin Aracı Rolü*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2015, s.29. (Yüksek Lisans Tezi)

⁴³ Canan Çelik Özden, Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Ergenlerin Öz Düzenleme Becerileri Ve Duygusal Sorunları Üzerindeki Etkisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2013, s.4. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

2.3. ÖZNEL İYİ OLUŞ

Öznel iyi oluş psikoloji literatüründe ruhsal ve psikolojik olarak iyi olma sağlıklı olma halini belirtmektedir. İnsanların psikolojik ve ruhsal anlamda iyi olmaları sağlıklı olmaları hem kendilerini hem de çevrelerini olumlu yönde etkileyecektir. Ruhsal ve psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmeyen bireylerde olumsuz davranışlar meydana gelmektedir. Ergenlik dönemindeki bireylerin duygu durumları değişken olduğundan ötürü bu durum ruhsal ve psikolojik olarak iyi olma hallerini de etkilemektedir. Ergenler ve öznel iyi oluş kavramı bu yönden ilişkilidir.

2.3.1. Öznel İyi Oluş Kavramı

İyilik hali, öznel iyi oluş kavramlarından bir tanesidir. Genel olarak iyilik hali kavramı, "bireyin bedensel, ruhsal ve sosyal boyutlarda işlerliğinin geliştirilmesinin amaçlandığı bir yaşam biçimi" olarak tanımlanmaktadır. İyilik halinin oluşması ve iyi yaşamın ne olduğunun sorgulanması, iyi bir yaşam sürme arzusu öznel iyi oluşa ilişkin tartışmaları başlatmıştır. Konuşma dilinde mutluluk olarak kullanılan iyi yaşam alan yazında öznel iyi oluş olarak yer almaktadır. Öznel iyi oluş bireylerin yaşam doyumlarına ve olumlu olumsuz duygulanımlarına ilişkin genel bir değerlendirmedir. Yaşamda karşılaşılan olaylar içerisinde sürekli farklı duygular yaşayan insan, mutlu ya da üzüntülü olduğunda kendisine neler olduğunu değerlendirerek kendi hayatına ilişkin bazı yargılamalarda bulunmaktadır. Kişilerin yaşamı değerlendirmeleri ne kadar çok olumlu duygu ve düşünceler ile dolu ise öznel iyi oluş düzeyi o kadar yüksek olmaktadır. Başka bir deyişle öznel iyi oluş insanların yaşamlarını nasıl değerlendirdiklerinin bilimsel adı olup kişinin yaşamındaki değerlendirmelerin çeşitli tiplerini içeren(Özsaygı, neşe, yaşam doyumuna, başarıya duygusu gibi) şemsiye bir kavramı içermektedir.⁴⁴

Öznel iyi oluş ruh sağlığının pozitif yönünü temsil etmektedir. Alan yazında öznel iyi oluş mutluluk kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Öznel iyi oluş bireyin olumlu duyguları, sık olumsuz duyguları daha az yaşaması ve yaşamdan daha yüksek doyum alması olarak ifade edilmektedir. Bu tanımda olumlu ve olumsuz duyguların yaşanma sıklığı öznel iyi oluşun duyuşsal boyutunu oluştururken yaşam doyumuna da bilişsel boyutunu oluşturmaktadır.⁴⁵

⁴⁴ Zehra Certel vd., "Lise Öğrencilerini Öz-yeterlilikleri İle Öznel İyi Oluş Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, <http://www.researchgate.net>. (Erişim Tarihi:11.03.2017)

⁴⁵ Tayfun Doğan, Fatma Sapmaz, "Kişilerarası İlişki Tarzları Ve Öznel İyi Oluş", *Türk Eğitim Bilgileri Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi:8.03.2017)

Öznel iyi olma, sosyal gelişmede önemli bir konudur. Çünkü tecrübe kişinin kendi kişisel iyi oluşunun içeriği, kişinin başarılı olması için toplumda işleyen bir ön şarttır. Genellikle sansasyonlar öznel iyi olma kuramlarında baskın bir rol oynamaktadır. “Diener; öznel iyi oluşun üç bileşenden olduğunu savunmaktadır. “yaşam memnuniyeti”, “olumlu olumsuz duygular” şeklinde üç bileşenden oluştuğunu savunmaktadır”. Öznel iyi olma insanlara mutluluk ve tatmin duyguları vermektedir. Öznel iyi olma nispeten istikrarlı bir yapıdır.⁴⁶

2.3.2. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Faktörler

Öznel iyi olma kavramına göre bireylerin duyuşsal, zihinsel ve davranışsal özellikleri bulunmaktadır. Buna bağlı olarak yaşadıkları çevre ile etkileşimi düşünüldüğünde öznel iyi olma kavramını etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır.

Kişilik

Kişilik öznel iyi olmayı doğrudan etkileyen içsel bir faktördür. Yapılan araştırmalar neticesinde kişiliğin yaşam doyumu ile mutluluğu güçlü bir şekilde yordadığı saptanmıştır. Kişilik özellikleri beş faktör modeline göre gruplandırıldığında dışadönüklülük, nerotizm, uyumluluk, temkinlilik ve açıklığın öznel iyi olmayla ilişkisi olduğu ortaya konmuştur. Buna göre dışadönüklülük ve nerotizmin iyi olmayla ilişkisi güçlüyken, uyumluluk ve temkinlilik kişisel özelliklerinin iyi olmaya etkisi kültüre göre farklılık göstermektedir. Yani uyumlu olmanın, duyguları hemen açığa vurmamanın, çatışmadan kaçmanın, başkalarına bakarak yaşamının onaylandığı toplumlarda uyumluluk ve temkinlilik kişilik özellikleri iyi olmayı önemli ölçüde etkilemektedir.⁴⁷

Kişilik ve öznel iyi oluş ilişkisinin araştırıldığı çalışmalarda kişilik boyutu çoğunlukla beş büyük kişilik özelliği (nevrotizm, dışadönüklülük, açıklık, uyumluluk, öz disiplin) temel alınarak değerlendirilmiştir. Bu beş kişilik özelliği içinde öznel iyi oluşla en çok ilişkili olduğu düşünülmüş ve araştırmalarla da desteklenmiş kişilik özellikleri nevrotizm ve dışadönüklülüktür.⁴⁸

⁴⁶ Olga Yu Zotova and Larisa V.Karapetyan, "Occupation As a Factor Of Personality Subjective Well-Being", *Psychology In Russia: State Of The Art*, 2015, 127-136, s.127-129.

⁴⁷ Şerife Terzi, *Öznel İyi Olmaya İlişkin Psikolojik Dayanıklılık Modeli*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2015, s.50. (Doktora Tezi)

⁴⁸ Çiğdem Yavuz, *Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinde Öznel İyi Olma Hali, Psikiyatrik Belirtiler Ve Bazı Kişilik Özellikleri: Karşılaştırılmalı Bir Çalışma*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2006, s.22. (Yüksek Lisans Tezi)

Kültür

Kültür toplumun üyesi olarak bireyin edindiği bilgi, gelenek, görenek ve benzeri yetenek, beceri, değer ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir kavramdır. Paylaşılan kültürel değerler, bireylerin psikolojik fonksiyonlarında ve özellikle duygusal yaşantılarında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda kültür iyi olma üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir.⁴⁹

Bireyler belli bir kültür içerisinde doğar büyür gelişir ve ölürler. Bu gelişim evrelerinde kültürel özelliklerinin doğasına uygun olarak davranmaya çalışırlar. Kültürler birbirinden etkilenen bir yapı izlemektedirler. Bu yapı kültüre bağlı bireyleri de etkilemektedir. Bu nedenle kültürel yapıları iyi ve sağlıklı olan, kültürel yapıları gelişime açık olan bireylerin öznel iyi olma anlamında da olumlu davranışlar sergilemeleri varsayımı birbirinden etkilenen iki kavramı karşımıza çıkarmaktadır. bu nedenle kültür ve öznel iyi oluş kavramı birbirleriyle etkileşim halinde olabilmektedirler.

Evlilik Ve Aile Yaşamı

Evlilik ve aileden alınan doyum, iyi olmanın en önemli özelliklerinden biridir. Evlilik bireylere derin ilişkilerde bulunma ilginç, çekici ve destekleyici sosyal etkileşimleri sağlama gibi olanakları düzenli olarak sunmaktadır. Bireyler tamamlayıcı ilişkilere girerek, yaşamın zorluklarına birlikte göğüs gererler. Ayrıca evlilik bireylere geniş bir arkadaşlık ağı da sunmaktadır. İyi bir birliktelik duyguların ifade edilmesi rollerin paylaşılması gibi özellikler doyurucu bir evliliğin temel özellikleridir. Bu bağlamda evliliğin niteliği yaşam doyumuna ve öznel iyi olma düzeyine olumlu katkılar sağlamaktadır.⁵⁰

Her birey evlendikten sonra yeni bir aile ortamı oluşturduğu için hem mutlu hem de endişeli olabilmektedir. Fakat bireylerin eş olarak birbirleri ile olan uyumu gerek ruhsal birliktelikleri gerekse psikolojik açıdan iyi olma halini önemli düzeyde etkilemektedir. Bireylerin çift olarak uyumu yaşam doyumunu arttırıcı bir özellik olduğu gibi öznel iyi oluşu da olumlu yönde arttırabilmektedir.

Gelir

Sahip olunan ekonomik imkanlarla öznel iyi oluş arasında sıkı bir ilişki olduğu düşünülmür. Oysa ki yapılan araştırma sonuçları, durumun sanıldığı kadar basit

---

⁴⁹ Şerife Terzi, a.g.e.,s.51.

⁵⁰ Şerife Terzi, a.g.e.,s.51.

olmadığını göstermektedir. Yoksulluğun yaşamı tehdit ettiği çok yoksul uluslarda zenginlik iyi oluşu belirlemektedir. Ne var ki hemen herkesin temel bir güvenlik ağına sahip olduğu daha zengin uluslarda, refahtaki artışların kişisel mutluluk üzerindeki etkileri göz ardı edilebilecek kadar azdır. İnsanların istekleri gelirleri ile birlikte artma eğilimindedir. Ve böylelikle öznel iyi oluşta bir artış olmaksızın en yüksek düzeydeki gelir seviyesine uyum sağlarlar.⁵¹

“Diener ve Oishi tarafından yapılan araştırmada, gelir düzeyi ile öznel iyi olma arasında anlamlı ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Gelir düzeyinin dengesiz olarak dağıldığı toplumlarda ise olumsuz duygu durumunun oluştuğunu tespit etmişlerdir”.⁵² Ekonomik anlamda iyi durumda olan toplumların ekonomik anlamda çöküşte olan veya gelişmekte olan toplumlara göre öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu yapılan araştırmalar ışığında görülmektedir. İnsanların ekonomik durumları gelir düzeyi alt seviyelerde olduğunda yaşamlarından da bir doyum alamadıkları için yaşam doyumuna bağlı olarak da öznel iyi oluşları etkilenmektedir.

Yaş ve Cinsiyet

40 ulustan 60.000 yetişkini kapsayan bir araştırma da; yaşla birlikte, yaşam doyumunu hafif yükselirken, hoş giden duygu hafif azaldığı, hoş gitmeyen duygunun ise değişmediği ortaya konmuştur.⁵³ Seligman’a göre yaşla birlikte değişen şey, duygularımızın yoğunluğudur.⁵⁴ Cinsiyet ve öznel iyi oluş ilişkisine yönelik araştırmalarda sonuç kısmında ayrıntılı olarak aktaracağımız gibi farklı farklı araştırmalar bulunmaktadır.

---

⁵¹ Asiye Eken, Ergenlerin Anne-Babaya Bağlanma Biçimleri İle Öznel İyi Oluş Durumlarının Sosyal Yetkinlik Beklentileriyle İlişkileri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2010,s.61. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

⁵² Ed Diener,S.Oishi,*Money and Happiness*,USA,2000;aktaran Fulya Cenkseven,*Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi*,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Adana,2004.s.25 **(Doktora Tezi)**

⁵³ Martin E.P.Seligman, *Gerçek Mutluluk*, Çev. Semra Kunt Akbaş, HYB Basım Yayınevi,Ankara,2007; aktaran Şule Çelik, *Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Duygusal Zeka Açısından İncelenmesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Adana,2004.s.41 **(Yüksek Lisans Tezi)**

⁵⁴ Martin E.P.Seligman,Çev.Semra Kunt Akbaş,aktaran Şule Çelik.,a.g.e.,s.41

2.3.3. Öznel İyi Oluşla İlgili Kuramlar

2.3.3.1. Sosyal Karşılaştırma Kuramı

Sosyal etkileşimler iletişim ve bilgi alışverişinde önemli bir araçtır. İnsanlar sosyal karşılaştırmalar yaparlar. Toplumsallığın ve kişiler arası karşılaştırmaların önemi, sosyologlar ve sosyal psikologlar ve Festinger; insanların kendilerini karşılaştırmak için içsel bir güce sahip olduklarını ileri sürmüştür.⁵⁵

Sosyal karşılaştırma alanındaki ilk kuramsal çalışmalar, Festinger tarafından ortaya konmuştur. Festinger, insanların görüş ve yeteneklerini değerlendirme güdüsüne sahip oldukları, bunun için diğer insanların görüş ve yetenekleriyle kendilerininkini karşılaştırdıkları varsayımından hareket eder. Bu kurama göre, insanlarda; kendilerini ve kendi özelliklerini (fikirlerini, yeteneklerini, gelişmelerini vb.) değerlendirme yönünde, doğuştan gelen bir eğilim bulunmaktadır. İnsanlar bu değerlendirmeye ilişkin objektif bir bilgiye ulaşmaları mümkün olmadığı zaman, kendileri kendilerine benzeyen başkalarıyla karşılaştırmayı tercih etmektedirler. İnsanın kendisini, kendisine benzeyen birisiyle karşılaştırması, kendisinden çok farklı biriyle karşılaştırma yapmasından daha anlamlı ve daha çok bilgi sağlayıcı olarak düşünüldüğünden tercih edilmektedir.⁵⁶

Festinger'in sosyal karşılaştırma kuramına göre bireyin iyi olma halini belirleyen temel etmen kendimizi diğer insanlarla kıyasladığımızda pozisyonumuzun üst ya da alt olmasıdır. Alt olarak algılandığında beraberinde düşmanca kıskançlık ve aşağılık duyguları yaşanırken üst olarak algılandığında öznel iyi olma düzeyinin artması söz konusudur.⁵⁷

Sosyal karşılaştırma kuramının literatürüne bakıldığında festinger ismi ön plana çıkmaktadır. Kuramın temel amacı kişinin kendisini başka bireylerle karşılaştırmasıdır. Eğer birey bu karşılaştırma karşısında kendisini daha verimsiz gördüğünde kişide bazı komplekslerin meydana geldiği görülmektedir. Karşılaştırma sonucunda oluşabilecek olumlu sonuç neticesinde bireyin öznel iyi oluşu olumlu yönde artmaktadır.

⁵⁵ Maya Abau - Zaid, Mose Ben-Akiva, "The Effect Of Social Comparisons On Commute Well-Being", *Transportation Research Part A*, <http://its.mit.edu>. (Erişim Tarihi:21.12.2017)

⁵⁶ Ahmet Öztürk, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Tinsellik, İyimserlik, Kaygı Ve Olumsuz Duygu Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2013,s.20-21. (Yüksek Lisans Tezi)

⁵⁷ Ahmet Şirin ve Enver Ulaş, "Ortaokul Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Karakter Eğitimi Uygulamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2015, 279-307, s.284.

2.3.3.2. Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Kuramı

Ryff kendisinden önceki araştırmaları eleştirmiş ve bu araştırmaların psikolojik anlamda sağlıklı olmak ne anlama gelmektedir? Sorusuna gerçekçi bir cevap bulamadıklarını öne sürmüştür. Ryff'in altı boyutlu psikolojik iyi olma modeli. Ryff psikolojik iyi olma modelini klinik psikoloji, psikolojik sağlık ve bireysel gelişim temelinde geliştirmiştir. Ryff psikolojik iyi olmayı açıklayan önceki bakış açılarını yetersiz bulmuştur. Bu yaklaşımlar iyi olmanın temelinde haz almanın bulunduğunu savunan hazcılık ve mutluluğu, yaşam doyumunu ve olumlu ve olumsuz duygulanım arasındaki dengeyi ön plana alan öznel iyi olmadır. Ryff'in modelinde ise bireyin mükemmelle ulaşması ve potansiyellerinin farkına vararak onları optimal düzeyde işlevsel hale getirmesi için çabalaması vurgulanmıştır. Bu modele göre psikolojik iyi olma mutlulukla doğrudan ilişkili değildir, bunun yerine mutluluk iyi yaşanmış bir hayatın ürünüdür. Ryff'in çok boyutlu psikolojik iyi olma modeli; pozitif öz-saygı, diğer bireylerle ilişkilerin kalitesi, çevreyi yönetebilme becerisi, anlamlı ve amaçlı aktivitelerde bulunma ve gelişim ve büyümeyi devam ettirme gibi özellikler üzerinde durmaktadır. Psikolojik iyi olma yaklaşımının en önemli varsayımı öznel iyi olmanın psikolojik sağlık için gerekli olmadığıdır.⁵⁸

Ryff bireyin öznel iyi oluşunu belirleyen en önemli etkenlerin başında bireyin diğerleriyle ilişkilerinin ne kadar sağlıklı ve doyurucu olduğuyla yakın ilişkisi olduğunu belirtir. Örneğin diğer kişilerle kurduğu ilişkilerinde sevgi ihtiyacını karşılayan bireyin iyi hissetme düzeyinin de yüksek olacağını belirtir.⁵⁹

Ryff psikolojik iyi olma ile ilgili bilimsel anlamda çalışma yapıp psikolojik iyi olma kavramını açıklayan bir çok düşünürden farklı düşünmüştür. Bu düşünürleri eleştirmiş kendi beş faktörlü modelini ortaya koymuştur. Öznel iyi oluşu da psikolojik sağlığın tek başına yetersiz olduğunu savunmuştur, fakat öznel iyi oluş ile psikolojik iyi olmanın birleşimini yeterli görmüştür. Ryff'in öznel iyi oluş ile ilgili görüşlerinde farklı bireyler ile ilişkilerin etkileşimlerin bireylerin yaşamlarında doyum sağlama konusunda önemli olduğunu söylemektedir. Bireylerin farklı kişilerle kuracağı ilişkilerde ihtiyaçlarını karşılamaları halinde öznel iyi oluşlarının daha iyi olacağını savunmuştur.

---

⁵⁸ Ahmet Akın , *Psikolojide Güncel Kavramlar -1- Pozitif Psikoloji*, Nobel Kitabevi, İstanbul, 2015, s.24-26.

⁵⁹ Ahmet Şirin ve Enver Ulaş, a.g.e.,s.284.

2.3.3.3. Uyum (Adaptasyon) Kuramı

Uyum terimi, psikolojideki farklı bağlamlarda görülür ve genellikle ayarlama ve alışkanlık gibi ilgili kavramlarla birbirinin yerine kullanılabilir. En geniş anlamıyla, uyum bir statüyü ya da bir süreci açıklar. Durum perspektifinde, adaptasyon şu andaki hal olarak tanımlanmaktadır.⁶⁰

Öznel iyi oluşa dair yapılmış bir çok çalışma da demografik değişkenlerde ki farkın yokluğunun farkına edilmesi üzerine araştırmacılar, kişileri farklı durumlara uyum sağlamalarını araştırma konusuna eğilmişlerdir. Farklı bir uyarıcıya uyum sağlama düşüncesi en başlarda bireyin kuvvetli tepki göstererek uyum sağlamasına karşı direnç geliştirmesine neden olabilmektedir. Fakat daha sonra bu bir alışkanlığa dönüşmektedir. Örneğin milli piyangoyu kazanmak gibi olumlu durum dahi kişinin yaşamını bozup alt üst edebilmektedir. Fakat zaman geçtikçe bireyin hayatı eski normal seviyesine geri dönmektedir. Uyum kuramı çevreyi olağanüstü bir şekle koymayarak çevrenin öznel iyi oluş konusu üzerinde uzun sürecek bir etkisinin olamayacağını belirtmektedir. Bireyin yaşadığı olumlu ve olumsuz olaylar sonrasında mutlulukları ve mutsuzlukları kalıcı olarak değişmez ve eski seviyesine dönerek dengeyi korur. Bunun nedeninin insanların olaylara ve durumlara uyum sağlama gücünden kaynaklandığı savunulmaktadır.⁶¹

Bireylerin yaşamlarında neler ile karşılaşacağı bilinmeyen bir durumdur. Bireyler yeri geldiğinde olumlu yeri geldiğinde olumsuz olaylarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durum kişilerin yaşamlarını tamamen istedikleri ölçüde değiştiremediklerinin de göstergesi olabilmektedir. Bireyler aşırı derecede mutsuz olabildikleri bir olayla dahi karşılaştığında bir süre sonra bu olumsuz duyguya da alışabilmektedirler. Bu durumun sebebi öznel iyi oluşu da etkileyen uyum (adaptasyon) kuramının etkilerini oluşturmaktadır. Bireyler her türlü olumsuzluğa rağmen öznel iyi oluşları ruh halleri iyi olduğunda yaşamlarını iyi yaşayabilmektedirler. Ve aynı olumsuz durumlarda olduğu gibi birey olumlu duygulara da uyum sağlamaya devam edecektir.

⁶⁰ Maïke Luhmann vd., "Subjective-Well Being And Adaptation To Life Events: A Meta-Analysis", *Journal Of Personality And Social Psychology*, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov>. (Erişim Tarihi:22.12.2017)

⁶¹ Emel Tatay, Parçalanmış ve Parçalanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Akademik Başarı, Öznel İyi Oluş Ve Yalnızlık Düzeylerinin Karşılaştırılması, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat,2015,s.33. (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

2.3.3.4. Erek (Telic) Kuramı

İlk kez Wilson tarafından bahsedilen erek (Telic) kuramına göre mutluluk, gereksinimlerin karşılanması ve amaçlara erişildiği zaman elde edilmektedir. İhtiyaçların doyurulması mutluluğa, doyurulmaması ise mutsuzluğa neden olur; düşüncesi erek kuramının hareket noktasıdır. Ereksel kuramlar temelde, amaçlara ve ihtiyaçlara ulaşıldığı zaman öznel iyi oluşun ortaya çıktığını varsaymaktadır. Bireyi amaca yöneltmede, gereksinimlerin olduğu düşünülmektedir.⁶²

Kişinin seçtiği amaçların tipleri, amaçların öznel iyi oluşa etkilerini değiştirmektedir. Bireylerin amaçları makul bir düzeyde olduğunda ve bireyler günlük yaşamlarını kolaylaştıracak şekilde kendi bireysel amaçlarını takip ettiklerinde iyi oluş düzeyleri artabilmektedir. Erek kuramına göre bütün amaçlar öznel iyi oluş düzeyini yükseltmede eşit değildir. Öznel iyi oluş düzeyi üzerinde bireyin sahip olduğu amaçların tipleri, amaçların yapısı, sahip olunan kaynaklar etkilidir. Amaç için kuvvetli bir inanç ve amaca uygun yeterli kaynaklara sahip olmak kişinin iyi oluşunda önemli rol oynamaktadır. Erek kuramının önemli bir ögesi de kültürdür. Kişinin kendi ihtiyaçlarına, sahip olduğu kaynaklara, içinde yaşadığı kültürün benimsediği değerlere uygun olarak amaçlar belirlemesi ve bu amaçları gerçekleştirilmesi onu mutlu etmektedir. Diğer yandan yüksek hedeflerin, mutluluğu tehdit eden bir faktör olduğuna inanılmaktadır. Genel kuramsal görüş, yüksek amaçların mutsuzluğa yol açtığı şeklindedir, çünkü birey olmak istediği ile olduğu yer arasındaki boşluktan dolayı ümitsizliğe kapılmaktadır. Dolayısıyla erek kuramında, bireyin amaçlarına ulaşmasının öznel iyi oluşunu arttırması, amaçların birey için ulaşılabilirliğine ve gerçekçi olup olmamasına bağlıdır.⁶³

İnsanoğlu gereksinimlerini tamamlamadan yaşayamamaktadır. Maslow'un temel ihtiyaçlar hiyerarşisine odaklandığımızda bir çok gereksinim sonucu gereksinimler tamamlandığında psikolojik olarak iyi halden bahsedilebilmektedir. Bireyler temel ihtiyaçları arasında bulunan yemek yeme ihtiyacını giderdiği gibi duygusal anlamda da ihtiyaçlarını giderdiği taktirde mutlu olabileceklerdir. Bireyler mutluluk duygusuna ulaşabilmek için kendilerine amaçlar ve hedefler oluşturmaktadırlar. Fakat bireyler bu amaçları ulaşabileceği ölçüde planlaması gerekir. Aksi halde ümitsizlik durumu oluşmaktadır.

⁶² İlkay Gurbet Saföz Güven, *Fen ve genel lise Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sosyometrik Statülerine Göre Öznel İyi Oluş Düzeyleri*, Genel Sağlık Ölümleri Ve Psikolojik Belirti Türleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2008,s.33. (Yüksek Lisans Tezi)

⁶³ Nesrin Çevik, *Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarını Yordayan Bazı Değişkenler*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara,2010,s.12-13.(Yüksek Lisans Tezi)

2.3.3.5. Tabandan – Tavana, Tavandan – Tabana Kuramları

Tabandan tavana görüşü çerçevesinde kişi, anlık haz ve acılarının bir değerlendirmesini yaparak, kendini mutlu veya mutsuz görür. Mutlu yaşam, mutlu anların bir bütünüdür.⁶⁴

Tabandan-tavana görüşü çerçevesinde kişi anlık haz ve acılarının bir değerlendirmesini yaparak kendini mutlu veya mutsuz görmektedir. Mutlu yaşam, mutlu anların bir bütünüdür. Tabandan-tavana yaklaşımına göre öznel iyi oluş bir bireyin yaşamında önemli doyum alanları ile ilgili yaşantılarının toplamı olarak değerlendirilmektedir. Bu kurama göre mutlu bir bireyin mutluluğunun nedeni birçok mutlu anlar yaşamış olmasıdır. Bu bakış açısına göre; birey yaşamının aile, arkadaşlık, iş gibi kişisel olarak önemli yaşam alanlarından memnun ise yüksek bir öznel iyi oluş duygusuna sahip olabilmektedir. Tavandan-tabana bakış açısına göre; kişilerin olaylara ilişkin sübjektif yorumları öznel iyi oluşu objektif koşullara göre daha öncelikli olarak etkileyebilmektedir. Tavandan-taban kuramı, olayları olumlu yönde yaşamının genel, bütünsel bir eğilim olduğunu ve bu eğilimin bireyle dünyası arasındaki günlük etkileşimleri etkilediğini savunmaktadır.⁶⁵

Bireyler duygularını anlık yaşayabilmektedir. Bazen insanlardaki yaşam doyumları duygulara bağlı olarak anlık değişebilmektedir. İnsanlar anlık değişimlere göre karar verip yaşamın bütününe görememektedirler. Tabandan-tavana kuramında ise birey anlık duygu yorumlamaları yapmasının yanı sıra genelde yaşamış olduğu duyguların tümüne bakarak bir değerlendirme yapmaktadır. Tabandan – tavana kuramı bireylerin kontrol edemeyecekleri yaşam olaylarına sahne olduğu için bireyler bu tip olaylara duygusal olarak yaklaşmaktadır. Tavandan-tabana kuramında bireyin kontrol edebileceği davranışlar, özellikler göze çarpmaktadır. Genel olarak bireyler kontrol edebildiği özellikleri çerçevesinde öznel iyi oluş hallerini olumlu hale getirmektedirler.

2.3.4. Ergenlerde Öznel İyi Oluş

Hayatta insanın en önemli hedeflerinden biri mutlu olmaktır. Birçok bilimsel disiplin bu hedefe ulaşılması için insanları rahatlatmak için çalışmaktadır. Psikoloji ve psikiyatri bu disiplinlere örnek olarak gösterilmektedir. Psikolojide öznel iyi olma terimi ile mutluluk kavramı beraber değerlendirilmektedir. Öznel iyi olma kavramı

⁶⁴ Hidayet Canbay, *Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2010, s.23. (Yüksek Lisans Tezi)

⁶⁵ Hidayet Canbay, a.g.e.,s.23.24.

bireylerin kendi olumlu ve olumsuz duygularını ve yaşam doyumlarını değerlendirmek anlamına gelmektedir. İnsanlar sık sık olumlu ve olumsuz duygular yaşamaktadırlar. Bu yaşadığı duygular neticesinde hayatlarından memnun olan bireylerin öznel iyi oluş düzeyleri yüksek olarak tanımlanmaktadır. Ergenlik çeşitli fiziksel, bilişsel, sosyal ve etik değişiklikler meydana gelen bir dönemdir. Bu dönemde yaşanan değişimler ergenlik çağındaki bireyler için uyum sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu dönemi sağlıklı bir şekilde yaşamak için ergenlerin koruyucu zihinsel sağlık özelliklerini belirlemek ve uygulayabilmek önemlidir. Literatür verileri incelendiğinde öznel iyi oluşu yüksek düzeyde olan bireylerin daha iyi daha sosyal ve yaratıcı oldukları, iş yaşamlarında üretken oldukları, evlilik memnuniyetinin fazla olduğu, gelir düzeyinin fazla olduğu stresle başa çıkma konusunda daha bilgili bireyler oldukları gözlemlenmiştir.⁶⁶

Ergenlik dönemi boyunca birey çeşitli değişimlerle baş etmek durumunda kalsa da ilk ergenlik evresi tüm yaşam dönemleri içerisinde çok sayıda alanda ve farklı düzeylerde önemli değişimlerin yaşandığı evrelerden biri olarak ifade edilmektedir. İlk ergenlik döneminde mutluluk üzerinde etkisi olan faktörlerden biride beden algısıdır. Fiziksel değişimlerin etkisiyle ergen yeni bir görünüme kavuşmakta ve bu dönemde ergenin dikkati bedeninde olmaktadır. Ergenin bedeninden memnuniyet duyması, diğer bir deyişle olumlu beden imajına sahip olması öznel iyi oluş düzeyi açısından önem taşımaktadır. Ergenlerin ilk evresinde ergenin sosyal ilişkileri önemli bir yordayıcı olarak görülmektedir. Akranlarla sosyal ilişkiler ve akran grubunda popüler olma ergenin iyi oluşunu yüksek düzeyde yordamaktadır. Ayrıca ilk ergenlik evresinde ergenin sosyal ağının merkezindeki yerini koruyan aile ile olumlu ilişkiler genel iyi olma hali için belirleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁷

Öznel iyi olma kavramının psikolojik anlamda iyi olmaya bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Ergenin içinde bulunduğu dönem itibariyle duygusal ve fiziksel anlamda değişimlerden geçtiği bu evrede bazı uyum problemleri yaşamaktadır. Bu dönemde karşılaşılan uyum problemlerinin çözümü öznel iyi olmanın düzeyi ile de ilişkilidir. Öznel iyi oluş düzeyi düşük bireylerde uyum sorunları daha fazla iken öznel iyi oluş düzeyleri yüksek olan bireylerde uyum problemleri daha az seviyededir. Ergenlik döneminde ilk ergenlik dönemi diye adlandırılan evrede bireylerin fiziksel

⁶⁶ Ali Eryılmaz, "The Relationship between Adolescents Subjective Well-Being And Positive Expectations Towards Future", *Düşünen Adam The Journal Of Psychiatry And Neurological Sciences*, 2011, Cilt: .24, 209-215, s.210.

⁶⁷ Emine Bayram, *Ortaokul Öğrencilerinin Mutluluklarının Yordayıcıları Olarak Algılanan Sosyal Destek Ve Öz-yeterlik*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2016, s.29. (Yüksek Lisans Tezi)

anlamda yaşamış olduğu değişimlerin sonucunda bireyler özellikle beden imgesi konusunda ekstra endişe duymaktadırlar. Bu dönemde yaşanan ve yaşanması normal diye adlandırılan kaygıların atlatılabilmesi yine öznel iyi oluş kavramı ile ilişkili olabilmektedir. Bu süreçte aile önemli bir rol alarak belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailede demokratik ilişkiler sonucu ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinde oluşan değişimler olumlu yönde artacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİKLER

3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmayı, çalışmayı yürütebilmek adına çalışmanın başlangıcında İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik kurulunun onayı kapsamında araştırmaya başlanılmıştır. Etik kurulu onay raporu sonrasında Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğünden çalışmayı oluşturacak okullar ile ilgili çalışmanın yapılabilmesi için yazılar sunulmuş ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü bu çalışmanın yapılmasında herhangi bir sakınca görmeyerek araştırmının yapılması hususunda olurlarını arz etmişlerdir.

Bu araştırmının evrenini 2016-2017 eğitim öğretim yılında Şanlıurfa ilinde bulunan 473 ortaokulun 7. Ve 8.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu 473 ortaokul arasından, araştırmının örneklemini ise; Yedikuyu Ortaokulu, Gümüştaş Ortaokulu, Cumhuriyet Ortaokulu, Gölcük Ortaokulu'nda bulunan 141'i kız 159'u erkek olan öğrencilerin 154'ünü 7.sınıf 146'sınıda 8.sınıf olmak üzere toplam 300 kişi oluşturmaktadır.

Araştırmaya 15 kişinin 2'si özel eğitim öğrencisi olması vesilesiyle kurum müdürleri tarafından dahil edilmemiştir. 13 öğrenci ise çalışma sonuçlarını etkileyebilecek hatalı kodlamalar nedeniyle araştırmaya dahil edilmemiştir. 300 öğrencinin verileri istatistiksel verilere tabi tutulmuştur.

3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma Ergenlerde Kontrol Hissi İle Okulda Öznel İyi Oluş Arasındaki ilişkinin incelenmesi ile bu iki değişkenin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi gibi demografik durumlara göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit edebilmek açısından karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir. Bu tarama modelinin kullanılmasının nedeni ise iki veya daha fazla değişkenin varlığını veya derecesini belirtmesi açısından kullanılmaktadır.

3.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H1: İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi İle Okulda Öznel İyi Oluş Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.

H2: Kontrol Hissi Seviyeleri Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Cinsiyete Dair Bir Farklılık Vardır.

H3: Okulda Öznel İyi Oluş Seviyeleri Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Cinsiyete Dair Bir Farklılık Vardır.

H4: Kontrol Hissi Seviyeleri Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Sınıf değişkeni açısından Anlamlı Bir Farklılık Vardır.

H5: Okulda Öznel İyi Oluşları açısından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Sınıf değişkeni açısından Anlamlı Bir Farklılık Vardır.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.4.1. Bilgi Toplama Formu

Araştırmada ortaokuldaki ergenlerin, öğrencilerin durumlarını öğrenebilmek açısından, sosyodemografik özelliklerini bilmek açısından bu özellikler; cinsiyet ve sınıf düzeyi hakkında bilgi toplamak açısından kısa bir bilgi toplama formu oluşturulmuştur. Bu formda öğrenciler tarafından cevaplanması istenen iki ölçme sorusu bulunmaktadır.

3.4.2. Ergenlerde Kontrol Hissi Ölçeği

“Ergen kontrol hissi ölçeği Paul E.Jose ve Kirsty F.Weir tarafından 2013 yılında literatüre kazandırılmıştır. on yedi maddeden oluşan ve pozitif kontrol ve negatif kontrol şeklinde iki boyutlu olan bir ölçektir. Ölçek “1” Hiçbir zaman,”2” nadiren,”3” sık sık,”4” Genellikle,”5” Her zaman şeklinde 5’li Likert tipi derecelendirmelere sahiptir”.⁶⁸ Ölçeğin Türkçe şeklinin geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları Akın ve Arkadaşları tarafından 2015’te yapılmıştır. Ölçeğin negatif alt boyutu ters kodlanarak toplam bir puan elde edilmektedir. Yüksek puanlar yüksek düzeyde kontrol hissini göstermektedir. Ölçeğin yapı geçerliliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin orijinal formda olduğu gibi iki boyutta

⁶⁸ Paul E.Jose and Kirsty F.Weir”Adolescent Sense Of Control: A Downward Extension Of The Shapiro Control Inventory To Pre-and Early Adolescent” . *Journal Of Genetic Psychology*,2013,174(5),494-513.

(olumlu kontrol hissi ve olumsuz kontrol hissi) uyum verdiği görülmüştür. ($\chi^2=216.63, sd=114, RMSEA=.056, GFI=.92, CFI=.93, IFI=.93, SRMR=.056$). Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik kat sayıları ölçeğin olumlu kontrol hissi alt boyutu için .79, olumsuz kontrol alt boyutu için .85, ölçeğin bütünü için .75 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde-test korelasyonları .25 ile .66 arasında sıralanmaktadır".⁶⁹

3.4.3. Ergenler İçin Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği

Ergenler için okulda öznel iyi oluş ölçeği Tian ve Arkadaşları tarafından 2015 yılında oluşturulmuştur. 8 maddelik tek boyutlu bir ölçme aracıdır. Ölçek 6'lı bir derecelendirmeye sahiptir. Yüksek puanlar okulda öznel iyi oluş düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.⁷⁰

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Akın ve Arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, orijinal formda olduğu gibi tek boyutta uyum verildiği görülmüştür. ($\chi^2=50.63, sd=19, RMSEA=.088, CFI=.93, IFI=.93, GFI=.91, SRMR=.048$). Ölçeğin cronbach Alfa iç tutarlılık ve güvenilirlik kat sayısı .080 olarak bulunmuştur. Ölçekte düzeltilen madde-test korelasyonları .25 ile .62 arasında sıralanmaktadır.⁷¹

3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Düzenlenmiş olan ölçek yoluyla edinilen veriler, alt amaçlara yönelik istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Ergenlere uygulanan anketlerden edinilen veriler kodlanmış, SPSS (Statistical Package For Social Sciences), 11,5 windows paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel işlemlerden geçirilmiştir. Sonuçların dağılımının orantılı seviyede olup olmadığını tespit etmek için çarpıklık ve basıklık değerleri araştırılmış ve kontrol hissi puanlarının çarpıklık katsayısı .37, basıklık katsayısı -.43; okulda öznel iyi oluş puanlarının çarpıklık katsayısı -.103, basıklık katsayısı .61'dir. Bakıldığında verilerin analizini yaptığımızda verilerin dağılımının normal olduğu belirtilebilir. Ergenlerin kontrol hissi ve okulda öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiler korelasyon analiziyle incelenmiştir. Katılımcıların cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre kontrol hissi ve okulda öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki farklılıklar *t* testi ile incelenmiştir.

⁶⁹ Ahmet Akın vd., "Ergenler İçin Kontrol Hissi Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerliliği Ve Güvenilirliği", *6th International Congress on New Trends in Education*, 24-26 Nisan 2015. Antalya, 2015.

⁷⁰ Lili Tian vd., "Development and Validation of the Brief Adolescents Subjective Well-Being In School Scale (BASWBSS)". *Social Indicators Research*, 2015, 120(2), 615-634.

⁷¹ Ahmet Akın vd., "Ergenler İçin Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Kısa Formunun Geçerliliği Ve Güvenilirliği" *Journal of European Education*, <http://dergipark.gov.tr> (Erişim Tarihi: 26.12.2017)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi Ve Okulda Öznel İyi Oluş Seviyeleri Arasında herhangi bir ilişki bulunmakta mıdır

İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde kontrol hissi ve okulda öznel iyi oluş seviyeleri arasında bir fark olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan korelasyon analizi neticesinde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bulgular Tablo 1’de bu bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1. İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi Ve Okulda Öznel İyi Oluş Seviyeleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Tablosu

Faktör	Kontrol hissi	Okulda öznel iyi oluş
1. Kontrol hissi	—	
2. Okulda öznel iyi oluş	.40**	—
Ortalama	60,95	36,03
Standart Sapma	9,25	8,16

** p <.01

Tabloya bakıldığı zaman İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi Ve Okulda Öznel İyi Oluş seviyeleri arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = .40, p <.01$).

4.2. Kontrol Hissi Seviyeleri Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencileri Arasında Cinsiyete Dair Bir Fark Var Mıdır?

Kontrol hissi bakımından İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencileri arasındaki farklılıklarının irdelenmesine bağlı olarak iki değişkenin Aralarındaki Farkın belirlenebilmesi için “t” testi tekniği kullanılmıştır.

Tablo 2. Kontrol Hissi Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Cinsiyet Farkına İlişkin T Testi Tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	T	Sd	P
Kontrol hissi	Kız	141	61,34	8,66	,688	298	,492
	Erkek	159	60,60	9,76			

Tabloya bakıldığı zaman İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde, Kontrol Hissi seviyelerine dair ortalamalar ve standart sapmalar belirtilmiştir. Tabloda, İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinin , kontrol hissi seviyeleri arasında cinsiyete dair istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir. ($t_{0.05; 298} = ,688$).

4.3. Okulda Öznel İyi Oluş Seviyeleri Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Cinsiyete Dair Bir Fark Var Mıdır?

Okulda öznel iyi oluş bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencileri arasındaki ayrımların irdelenmesinde, değişkenlerin birbirleri arasındaki Farkın tespit edilebilmesi için Anlamsal ilişkileri ölçmek için kullanılan “t” testi tekniği kullanılmıştır.

Tablo 3. Okulda Öznel İyi Oluş Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Cinsiyet Farkı Bakımından Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	T	Sd	P
Okulda öznel iyi oluş	Kız	141	37,42	8,35	2,806	298	,005
	Erkek	159	34,80	7,82			

Tablo 3'de İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Okulda Öznel iyi oluş seviyelerine dair ortalamalar, standart sapmalar belirtilmektedir. Tabloya baktığımız zaman, İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Okulda Öznel İyi Oluş düzeyleri arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t_{0.05; 298} = 2,806$). Bu farklılık Kız Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş puan ortalamalarının (ort: 37,42), Erkek Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş puan ortalamalarından (ort: 34,80) yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre Kız Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş düzeylerinin Erkeklerle oranla daha üst seviyede olduğu söylenebilir.

4.4. Kontrol Hissi Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Sınıf Değişkeni Açısından Farklılık Var Mıdır?

Kontrol hissi açısından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Sınıf değişkeni açısından farklılıkların irdelenmesinde değişkenlerin Aralarındaki Farkın görülebilmesi için "t" testi tekniği kullanılmıştır.

Tablo 4. Kontrol Hissi Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin tablo.

Değişken	Sınıf	N	Ort.	Ss	T	Sd	P
Kontrol hissi	7. sınıf	154	60,09	9,11	-1,656	298	,099
	8. sınıf	146	61,86	9,35			

Tablo 4'e baktığımızda İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde kontrol hissine yönelik ortalamalar ve sapmalar bulunmaktadır. Yine bakıldığında kontrol hissini sınıfsal açıdan İstatistiksel olarak anlamlı bir değişiklik göstermediği görülmektedir. ($t_{0,05: 298} = -1,656$).

4.5. Okulda Öznel İyi Oluş Düzeyleri Açısından İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Sınıf Değişkeni Açısından Anlamlı bir farklılık Var mıdır?

Okulda Öznel İyi Oluş açısından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Sınıf Değişkeni Açısından farklılıkların incelenmesinde İki Ortalama Arasındaki Farkın belirlenebilmesi için Anlamlılık Testi olan "t" testi tekniği kullanılmıştır.

Tablo 5. Okulda Öznel İyi Oluş Açısından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Değişkeni Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Tablosu

Değişken	Sınıf	N	Ort.	Ss	T	Sd	P
Okulda öznel iyi oluş	7. sınıf	154	36,17	7,97	,302	298	,763
	8. sınıf	146	35,88	8,38			

Tablo 5'de,İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde , Okulda Öznel İyi Oluş düzeylerine yönelik ortalamaları ve standart sapmaları görülmektedir. Tabloya bakıldığında, İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde, Okulda Öznel İyi Oluş düzeyleri arasında sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($t_{0.05; 298} = ,302$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi Ve Okulda Öznel İyi Oluş Seviyeleri Arasında herhangi bir ilişki bulunmakta mıdır ?

Bu çalışmada İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde kontrol hissi ve okulda öznel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Tabloya bakıldığı zaman İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi Ve Okulda Öznel İyi Oluş düzeyleri arasında İstatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r= .40, p <.01$). Sonuçlara bakıldığında İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde kontrol hissi ile okulda öznel iyi oluş düzeyleri arasında pozitif yönde olumlu bir ilişki olduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırmada kontrol hissi kontrol duygusu , denetim odağı ve Öznel İyi Oluş gibi kavramlar arasında İstatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu öngörülmektedir. Bu iki değişkenin birbirlerini pozitif yönde etkiledikleri saptanmıştır. Literatürü incelediğimizde Kontrol hissini literatürdeki araştırılan kavramları kontrol duygusu kontrol odağı psikolojik kontrol, denetim odağı, algılanan kontrol gibi farklı farklı araştırmalara konu olmuştur. Öznel iyi oluş kavramı da aynı şekilde farklı araştırmaların içinde bilimdeki yerini almıştır.

Kontrol odağı inancı bireylerin elde ettikleri sonuçların veya ödüllerin yada başarı veya başarısızlık durumlarına ilişkin beklentileridir. Bu beklentiler kendileri dışındaki şans, kader ve güçlü diğer insanlar gibi faktörlere yapılabileceği gibi, kendi davranışlarının bir sonucuna da bağlanabilmektedir. Yani kısacası kontrol odağı, ne veya nelerin bireyin yaşadığı olayları kontrol ettiğine ilişkin inancıdır. Kontrol odağının eğitim ortamındaki öğrenci davranışlarının açıklanmasında oldukça önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür.⁷²

Eryılmaz ve Ercan tarafından yapılan Öznel İyi Oluş ile Algılanan Kontrol Arasındaki ilişkinin incelenmesi adlı araştırmada algılanan kontrol düzeyi ile öznel iyi

---

⁷² Hakan Sarıçam, " Psychometric Properties Of The Academic Locus Of Control Scale-Adolescent Form", *Elementary Education Online*, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 26.12.2017)

oluş arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir.⁷³ Araştırmakta olduğumuz kontrol hissi ve öznel iyi oluş kavramları yapılmış olan bu araştırma ile paralellik göstermektedir. Öznel iyi oluş açısından bakıldığında, bilişsel değerlendirmeye paralel bir örüntü oluşturan algılanan kontrol, insanın pozitif işlevselliğinin ifade etmekte de kullanılan önemli bir yapıdır.⁷⁴

Alan yazına baktığımızda Kontrol hissi ile Öznel İyi Oluş kavramları arasında birbirini etkileyen çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu yaptığımız araştırmalar sonucunda belirtilmektedir.

Bu sebeple bakıldığında bireylerin algılanan kontrol düzeyleri ile öznel iyi oluşları arasında birbirlerine bağlı olarak artış olabileceği öngörülmektedir. Öznel iyi oluş kavramı ve kontrol düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğu öngörülmektedir.

Kontrol Hissi Seviyeleri Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencileri Arasında Cinsiyete Dair Bir Fark Var Mıdır?

Kontrol hissine yönelik İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyet değişkeni arasındaki farklılıkların irdelenmesinde İki Ortalama Arasındaki Farkın belirlenebilmesi için Anlamlılık Testi olan “t” testi tekniği kullanılmıştır. İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde kontrol hissi düzeylerine yönelik ortalamaları kız ergenlerde 61,34, erkek ergenlerde ise 60,60 olarak karşımıza çıkmaktadır. Standart sapmalarına bakıldığında ise kız ergenlerde 8,66, erkek ergenlerde 9,76, olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu verilerin ışığında kontrol hissi penceresinden bakıldığında İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencileri arasında cinsiyete dair değişiklik bulunamamıştır. Verilere göre yorumlama yaptığımızda kontrol hissini, kontrol duygusunun kız ve erkek cinsiyete göre bir farklılaşma yaşamadığı her iki cinsiyet grubunda da kontrol hissi değişkeninin aynı oranlarda seyrettiği görülmektedir. Alan yazına baktığımızda araştırmamızı destekleyen araştırmalarda; Cenkseven tarafından yapılmış olan ; “üniversite Öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesinde Kontrol odağı kavramını bir yordayıcı olarak ele almış ve kontrol odağı ve öznel iyi oluş kavramları arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur”. Öznel iyi oluş kavramı ile kontrol odağı yordayıcısının cinsiyet üzerine farklılaşp

⁷³ Ali Eryılmaz vd.,” An anlysis of the relationship between subjective well being and perceived control”, *Elementary Education Online*,2010,9(3),952-959, s.957.

⁷⁴ Ed Deiner, Subjective well being, Psychological Bulletin,1984; aktaran Ali Eryılmaz ve Leyla Ercan, *An anlysis of the relationship between subjective well being and perceived control*, Elementary Education Online,2010,9(3),952-959, s.957.

farklılaşmadığını inceleyen Cenkseven “Öznel iyi oluş Kavramı İle Kontrol Odağı arasındaki ilişkilerin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını tespit etmiştir”.⁷⁵ Elde edilen bu araştırma sonucuna göre verilerimiz ışığında araştırdığımız değişkenlerin sonuçlarına paralellik gösterdiği söylenebilmektedir. Farklı bir araştırmaya baktığımızda Şengüder’in Lise öğrencileri 1.sınıf ve 3.sınıf öğrencilerinde denetim odağı ile ruhsal sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi adlı araştırmasında denetim odağı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık oluşmadığını tespit etmiştir. Denetim odağı kavramı cinsiyete göre değişmemektedir.⁷⁶ Yapılmış olan bu araştırma ışığında elde etmiş olduğumuz bulgular paralellik göstermektedir. Araştırma sonuçlarımızda olduğu gibi ve diğer yapılan araştırmalar ile paralellik gösterdiği üzere kontrol hissi, kontrol odağı, denetim odağı gibi değişkenlerin cinsiyet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Cinsiyete göre farklılık olmamasının sebebi okul ortamında yapılmış olan bu çalışmada okuldaki kuralların belirgin olması cinsiyet açısından herhangi bir ayırım yapılmaması eşitlik ilkesine göre eğitim olanağının sunulması, her iki cinsiyetinde görev tanımlamalarının hemen hemen aynı olduğu için herhangi bir farklılık oluşmadığı öngörülmektedir.

Okulda Öznel İyi Oluş Seviyeleri Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Cinsiyete Dair Bir Fark Var Mıdır?

Okulda öznel iyi oluş değişkeninin araştırılması sonucu elde edilen verilerin İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Cinsiyet değişkenine dair farklılıkların araştırılması sonucunda İki Ortalama Arasındaki Farkın Saptanabilmesi amacıyla t testi kullanılmıştır. İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Okulda Öznel iyi oluş seviyelerine dair ortalamalar ve standart sapmalar tabloda belirtilmiştir. Tabloya bakıldığında, İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Okulda Öznel İyi Oluş düzeyleri arasında cinsiyete değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t_{0,05; 298} = 2,806$). Bu farklılık Kız Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş puan ortalamalarının (ort: 37,42), Erkek Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş puan ortalamalarından (ort: 34,80) yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre Kız Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş düzeylerinin Erkeklere göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Alan yazında öznel iyi oluş ve cinsiyet değişkeni üzerine yapılmış farklı farklı araştırmalar görülmektedir. Bu araştırmaları incelediğimizde;

⁷⁵ Fulya Cenkseven, “Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2004, s.163 (**Doktora Tezi**)

⁷⁶ Şeyda Şengüder, “Lise -I - III. Sınıf Öğrencilerinde Denetim Odağı İle Ruhsal Sorunlar Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi ve Akademik Başarı İle Kıyaslanması” *Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2006, s.98 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

Cenkseven'in "Üniversite Öğrencileri üzerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi" üzerine cinsiyet değişkeninin iyi oluş değişkeni üzerinde etkisinin olduğu belirlenmiştir.⁷⁷

Dilmaç ve Bozgeyikli'nin "Öğretmen Adaylarının Öznel İyi Olma Ve Karar Verme Stillерinin incelenmesi konulu araştırmasında Öznel İyi Oluş Değişkeni Açısından Cinsiyetler arasında Kadınların Öznel İyi Oluşlarının Erkeklerle göre daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.⁷⁸ Yapılan bu araştırma elde etmiş olduğumuz verilerle paralellik göstermektedir.

Gündoğdu ve Yavuzer'in Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İhtiyaçların Demografik Değişkenlere göre İncelenmesi Konulu araştırmasında Öğrenciler arasında Kız öğrencilerin Erkek Öğrencilere nazaran Öznel İyi oluş Düzeylerinin daha olumlu olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.⁷⁹ Yapılan bu araştırmaya bakıldığında bulgularımızın paralellik gösterdiği görülmektedir.

Nigar 'ın 2004 yılında yapmış olduğu Ortaokul Öğrencilerine yönelik çalışmasında Ortaokul Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeylerinin Cinsiyete Göre Anlamlı olduğu ve Kız öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin Erkek Öğrencilere göre yüksek olduğu elde edilen veriler ile tespit edilmiştir.⁸⁰ Bu araştırma sonuçları ile elde etmiş olduğumuz verilerin sonuçları ile paralellik göstermektedir. Öznel iyi oluş ve cinsiyet değişkeninde yapılan farklı araştırmalarda ise;

Saföz Güven'in 2008 yılında yapmış olduğu araştırmada öznel iyi olma düzeyi açısından kız ve erkek ergenler arasında cinsiyete dair bir farklılık tespit edilmiştir. Bu tespit edilen veriler ışığında Erkek ergenlerin Kız Ergenlere oranla Öznel İyi Oluş Seviyelerinin daha yüksek olduğu vurgulanmıştır.⁸¹Saföz Güven; elde etmiş olduğu verilerde erkeklerin, kızlara göre öznel iyi oluşlarının istatistiksel olarak daha yüksek olarak bulunmasını erkeklerin Türk toplumunda erkek cinsiyetine tanınan özgürlüklerin daha geniş olduğu ve erkeklere verilen değerin daha fazla olduğu göz önüne alınırsa erkeklerin kendilerini ve yaşamlarını pozitif olarak

---

⁷⁷ Cenkseven.,a.g.e.,s.164.

⁷⁸ Bülent Dilmaç ve Hasan Bozgeyikli,"Öğretmen Adaylarının Öznel İyi Olma ve Karar verme Stillерinin İncelenmesi",Erzincan **Eğitim Fakültesi Dergisi**,2009,11(1),s.179.

⁷⁹ Rezzan Gündoğdu ve Yasemin Yavuzer,"Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İhtiyaçlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi", **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**,2012,115-131,s.123.

⁸⁰ Ferrah Nigar,"Ortaokul Öğrencileri İle Yatılı Bölge Ortaokulu Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Temel Psikolojik İhtiyaçlar Düzeyinin Karşılaştırması",**Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi,Tokat,2014,s.51 (**Yüksek Lisans Tezi**)

⁸¹ Safözgüven.,a.g.e.s.103.

değerlendirebiliriz olarak tanımlamaktadır.⁸² Elde ettiğimiz veriler sonucunda kızların erkeklere göre öznel iyi oluş düzeylerinin istatistiksel olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde etmiş olduğumuz bu sonuca göre araştırmanın Şanlıurfa'da yapıldığı ortam göz önüne alındığında erkek bireylerin kız bireylere göre aile baskısı altında olduğu ve iş yükünün daha fazla olduğu bu sebeple sosyal yaşamdan uzaklaştığı göz önünde bulundurulduğunda kızların öznel iyi oluş seviyeleri erkeklere göre istatistiksel açıdan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılmış olan bu araştırma ile elde etmiş olduğumuz veriler birbirleriyle bu sebepten örtü örtüşmemektedir.

Saygın'ın ve Arslan'ın 2009 da üniversite öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyet ile ilişkisini incelemiş ve öznel iyi oluş kavramı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmişlerdir.⁸³ Saygın ve Arslan; Üniversite Öğrencilerine yönelik yapmış olduğu çalışmalarında; "İçinde bulunduğumuz kültürün erkekleri kadınlardan daha değerli bir konuma yerleştirmesi erkeklerin yaşam içerisinde pek çok alanda daha etkin ve avantajlı olmasına neden olmaktadır. Bu durumun ise erkeklerin öznel iyi oluş düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu kanısını doğurması mümkündür. Ancak bunun yanında yine yaşadığımız kültürün erkeklere yüklediği ağır beklenti ve sorumluluklar da bulunmaktadır. Mezuniyet sonrası yaşayacakları işsizlik, ekonomik sorunlar, aile kurma ve liderliğini üstlenme gibi yükümlülüklerin erkeklerin depresyon, kaygı, öznel iyi oluş vb. durumlarda kız öğrenciler ile aralarında olması beklenen farkların ortadan kalkmış olabileceğini belirtmektedir.⁸⁴ Yaptığımız araştırmada istatistiksel olarak kızların erkeklere oranla öznel iyi oluşlarının yüksek olduğu görülmektedir. Elde etmiş olduğumuz veriler ile yapılan araştırmayı karşılaştırdığımızda yaptığımız araştırma ilköğretim çağındaki 7. Ve 8.Sınıf öğrencilerine yönelik olduğundan ve araştırmanın yapıldığı ortam sebebi koşulları ele alındığında erkeklerin kızlara göre daha fazla aile baskısı ve iş yüküne maruz kaldıkları ve bunun sonucunda sosyalleşme sürecinde geri kaldıkları görülmektedir. Bu sebepten ötürü kız bireylerde öznel iyi oluş düzeyleri istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur. Yapılmış olan araştırmada üniversite düzeyinde bulunan erkeklerin, üniversiteden sonra karşılaşacağı güçlükler nedeniyle kızlar ile öznel iyi oluş düzeylerini eşitleyeceği öngörülmüştür. Fakat yaptığımız araştırma sonucunda elde ettiğimiz verilere göre ilköğretim düzeyindeki 7. Ve 8. Sınıf öğrencilerinin,

---

⁸² Safözgüven.,a.g.e.s.103.

⁸³ Yeliz Saygın ve Coşkun Arslan,"Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi",*Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*,2009,207-222,s.216.

⁸⁴ Saygın vd.,a.g.e.,s.216.

Üniversite çağında öğrenim gören bireylere göre daha farklı sorunlarının olduğu öngörülmektedir. Bu sebepten ötürü elde etmiş olduğumuz veriler bu araştırma ile farklılık göstermektedir.

Literatürde öznel iyi oluş ve cinsiyet değişkeni ile ilgili farklı farklı araştırmaları inceledik. Yapmış olduğumuz araştırma sonucunda istatistiksel olarak elde edilen verilere göre; Öznel İyi oluş düzeyleri ve cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. İncelemiş olduğumuz araştırmalar ışığında kimi araştırmada; Erkeklerin , kızlara göre yaşam doyumlarının öznel iyi oluşlarının daha yüksek olduğu bulunmaktadır. Araştırmamızdaki bulguları destekleyen incelemiş olduğumuz araştırmalar sonucunda ise kız bireylerin erkek bireylere göre öznel iyi oluş düzeyleri daha yüksek olarak karşımıza çıkmaktadır. Kız bireylerin erkek bireylere göre öznel iyi oluş düzeylerinin biraz daha yüksek çıkmasının sebebi içinde bulunduğumuz araştırmayı gerçekleştirdiğimiz toplumda Erkek bireylerin sorumluluklarının kızlara nazaran daha fazla olması ile toplumun erkek bireylere yönelik biçtiği rollerin farklı olması, erkek çocuğun araştırmanın yapıldığı toplumda iş yükünün ve buna bağlı olarak aile baskısının fazla olması nedeniyle erkek bireyler sosyalleşmekten uzaklaştığı için buna bağlı olarak da yaşam doyumlarında duygularında düşüş yaşayabilmektedirler. Bu nedenle araştırmanın yapıldığı ortamda kız bireylerin erkeklere oranla yaşam doyumlarının daha olumlu düzeyde olduğu öngörülmektedir.

Kontrol Hissi Seviyeleri Bakımından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Sınıf Değişkeni Açısından Bir Farklılık Var Mıdır?

Okulda Öznel İyi Oluş açısından İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Sınıf değişkeni açısından farklılıklarının incelenmesinde İki Ortalama Arasındaki Farkın belirlenebilmesi için Anlamlılık Testi olan “t” testi tekniği kullanılmıştır. İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde, Kontrol Hissi seviyelerine dair ortalamalar ve standart sapmalar gözlemlenmektedir. Tabloda görülüyor ki, İlköğretim 7. Ve 8.Sınıf Öğrencilerinde, Kontrol Hissi seviyeleri arasında sınıf değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir ($t_{0.05; 298} = -1,656$).

Literatürde kontrol hissi kavramının sınıfsal düzeyleri etkilediği herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Alan yazına baktığımızda kontrol hissi kavramını etkileyen zaman zaman aynı anlamları temsil eden kontrol odağı ve denetim odağı kavramları ile ilgili literatürü araştırdığımızda

Şengüder'in 2006 yılında lise 1. Ve 3. sınıf öğrencilerinde denetim odağı ile ruhsal sorunlar arasındaki belirlenmesi ve akademik başarı ile kıyaslanması başlıklı araştırmasında lise birinci sınıf ve üçüncü sınıf düzeylerindeki bireylerin denetim odakları ve sınıf değişkenleri arasında herhangi bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir.⁸⁵ Yapılan bu araştırma ile araştırmamızın verileri sonuçlandırıldığında denetim odağı ve kontrol düzeyinin sınıfsal açıdan değişiklik göstermemesi yapılmış olan araştırmayla paralellik göstermektedir.

Cengil tarafından yapılan bir diğer çalışmada çorum ilahiyat fakültesi öğrencilerinin denetim odakları çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre denetim odağı ve fakülte düzeyindeki birinci sınıf, ikinci sınıf, üçüncü sınıf, son sınıf arasında denetim odağı açısından herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Sınıf değişkeni ve denetim odağı açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.⁸⁶ Cengil araştırmasında elde etmiş olduğu verileri şu bilgilerle ortaya koymuştur. "Fakülte öğrencilerinin tamamının imam hatip lisesi mezunu olmalarından dolayı, lise eğitimleri sırasında sağlıklı bir kader eğitimi aldıkları için fakülte yıllarında denetim odakları açısından bir farklılaşma olmayacağı öngörüsünden hareket edilmiştir."⁸⁷ İncelemiş olduğumuz araştırmalar ışığında Cengil "Son sınıf öğrencileri ile diğer sınıflarda okuyan öğrenciler arasında denetim odağı farkı yoktur"⁸⁸ şeklinde vurgulamıştır. İncelemiş olduğumuz araştırmalar sonucunda elde etmiş olduğumuz verileri yorumlar ise İlköğretim 7.ve 8.sınıf Öğrencilerinde sınıfsal olarak farklılaşmamasının sebebi benzer eğitimi aldıkları ve 7. Ve 8. Sınıf düzeyindeki yaşanan stres ve kaygıların benzer olduğu ilköğretimden liseye geçiş aşamasında oldukları buna bağlı olarak kaygılarının benzerlik göstermesi sebebiyle kontrol hissine bağlı olarak sınıfsal düzeyde herhangi bir farklılık gözlenmemektedir.

---

⁸⁵ Şengüder.,a.g.e.,s.67.

⁸⁶ Muammer Cengil,"Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Denetim Odaklarının Çeşitli Değişkenlere göre İncelenmesi", **Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi**,2004,Cilt:3,65-88,s.79.

⁸⁷ Cengil.,a.g.e.,S.79.

⁸⁸ Cengil.,a.g.e.,S.85.

Okulda Öznel İyi Oluş açısından İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf değişkeni açısından Anlamlı bir Farklılık Var Mıdır?

Okulda Öznel İyi Oluş açısından İlköğretim 7. Ve 8.sınıf Öğrencilerinde Sınıf değişkenine göre farklılıkların incelenmesinde İki Ortalama Arasındaki Farkın belirlenebilmesi için Anlamlılık Testi olan “t” testi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde , Okulda Öznel İyi Oluş düzeylerine yönelik ortalamaları ve standart sapmaları görülmektedir. Tabloya bakıldığında, İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde, Okulda Öznel İyi Oluş düzeyleri arasında sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. ($t_{0.05; 298} = ,302$). Öznel iyi oluş ve sınıfsal düzeyde yapılan literatür çalışmalarına bakmak gerekirse;

Nigar’ın 2014 yılında ortaokul öğrencilerine yönelik yapmış olduğu araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Sınıfsal Düzeyde bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.⁸⁹ Yapılan bu çalışma ile birlikte yapmış olduğumuz araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Alanyazın da öznel iyi oluş ve sınıf değişkeni ile ilgili yapılmış farklı bir araştırmada Dilmaç ve Bozgeyikli tarafından yapılmıştır. Dilmaç ve Bozgeyikli Öğretmen adaylarını Öznel iyi Olma ve Karar verme Stilleri Açısından İncelemiştir. Öğretmen adaylarının Öznel İyi Oluşlarının Sınıf Düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığını tespit etmişlerdir.⁹⁰ Bu araştırma sonuçları ile yapmış olduğumuz araştırma verileri arasında farklılık görülmektedir.

Çelik’in 2008 yılında Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Duygusal Zeka Açısından İncelendiği Araştırmasında Öznel İyi oluş ve Sınıf değişkeni arasında herhangi anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada lise düzeyindeki 9,10,11,12. Sınıf Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş düzeyleri sınıfsal düzeye Göre Değişiklik göstermediği belirtilmiştir.⁹¹ Araştırmada elde edilen veriler ışığında araştırmış olduğumuz öznel iyi oluş ve sınıf değişkenleri verilerinin sonuçları ile paralellik göstermektedir.

---

⁸⁹ Nigar, a.g.e., s.51.

⁹⁰ Dilmaç vd., a.g.e., s.179.

⁹¹ Şule Çelik, “Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Duygusal Zeka Açısından İncelenmesi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2008, s.66. (Yüksek Lisans Tezi)

Çevik'in 2010 yılında lise Öğrencilerinin sınıf düzeylerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri ile ilgili birbirlerini etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.⁹² araştırma sonucu elde ettiğimiz veriler ile paralellik göstermektedir.

İncelemiş olduğumuz araştırmalara göre; Çelik "Örneklemin bulunduğu yaş grubunun birbirlerine çok yakın olmasından ötürü sınıfsal açıdan farklılaşmadığını tespit etmiştir.⁹³Çevik "Lise Öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının Sınıf değişkenine göre farklılaşmamasının sebebini ergenlik çağı problemlerinin lise dönemi boyunca devam edebilen bir süreç olduğu şeklinde yorumlamış, Üniversite giriş sınavının yarattığı stresin sınıfsal açıdan benzer tepkilere neden olduğunu belirtmektedir".⁹⁴ Öznel İyi Oluş ve Sınıf değişkeni açısından incelemiş olduğumuz araştırmalar ışığında elde ettiğimiz verileri yorumlar isek; Elde etmiş olduğumuz veriler neticesinde Okulda Öznel İyi Oluş düzeyleri açısından İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf öğrencilerinde sınıf değişkeni açısından Öznel İyi Oluşlarında bir farklılık görülmemesinin sebebi 7.ve 8. Sınıf düzeyinde Öğrenim Gören Ergenlerin gelişim dönemleri ve bu döneme ait sorunların benzer olması ve bu sorunların yarattığı etkilerden ötürü yaşam doyumlarının hemen hemen aynı oranda etkilendiği, sınıfsal açıdan içinde bulunulan akademik sorunların benzer olması, Teog sınavına hazırlık sırasında kaynaklanan problemler ve bu problemlere eşlik eden kaygıların benzer olması, Okul ortamında akademik sorunlar, arkadaşlık ilişkileri ,akran baskısı sorunları, Öğretmenler ve Okul çevre ilişkileri, iletişim sorunları, gibi konularda oluşabilecek olumsuz durumlar sebebiyle yaşam doyumları açısından öznel iyi oluşlarını hemen hemen aynı oranda etkilediği görülmektedir. Bu nedenle sınıfsal açıdan benzer sorunlara bağlı olarak Okulda Öznel İyi oluş seviyeleri arasında farklılık olmadığı düşünülmektedir. Yaptığımız yorumlamalar ile incelemiş olduğumuz araştırmalar benzerlik göstermektedir.

---

⁹² Çevik.,a.g.e.,s.66.

⁹³ Çelik.,a.g.e.,s.75.

⁹⁴ Çevik.,a.g.e.,s.67.

ÖNERİLER

- Pozitif psikolojiyi yakından ilgilendiren bir kavram olan öznel iyi oluş kavramı değişik değişkenlerle yapılan çalışmalarla da incelenmiştir. Öznel iyi oluş kavramlarının yetişkin düzeyler de olduğu kadar ergenler grubunda da araştırmaların devam etmesi bilime katkı sağlayacaktır.
- Öznel iyi oluş kavramının yapıldığı araştırmaların bir çoğunluğu yaşam doyumu ve etkileşimi üzerinde yapıldığı görülmektedir. Öznel iyi oluşun farklı değişkenler ile de araştırmaların sıklaşması literatüre katkı sağlayacaktır.
- Kontrol hissi kavramı ülkemizde pek bilinen bir kavram değildir. Bir çok değişkeni etkileyebilen kontrol dizini hakkında araştırmaların yapılması tam anlamıyla kontrol hissi kavramının ne olduğu hakkında araştırmaların yapılması bu kavramı etkileyen daha farklı değişkenlerin olup olmadığının araştırılması literatüre katkı sağlayacaktır.
- Daha fazla örnekleme uygulanabilir.
- Kontrol hissi ve Öznel İyi Oluş Kavramları Arasında daha fazla değişkene ulaşılmalı ve farklı sosyodemografik değişkenler ile zenginleştirilmesi alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKIN Ahmet ve AKIN Ümran, Psikolojide Güncel Kavramlar -1- Pozitif Psikoloji, Nobel Yayınevi, İstanbul, 2015.

ATICI KILIÇ Meral, BİLGİN Mehmet, İNANÇ YAZGAN Banu, Gelişim Psikolojisi Çocuk Ve Ergen Gelişimi, Nobel Kitabevi, Adana, 2004.

BOZKURT ÇETİNKAYA Özlem , Dünyada ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler Ve Öğretim Üyelerinden Öneriler, Detay Yayıncılık, Ankara, 2011.

MAKALELER

AVCI Müjdat, "Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,2006, Cilt:7, 40-63, s.41.

AVCI Raşit , Çolakkadioğlu Oğuzhan , ÖNDER CENKSEVEN Fulya, "Ergenlerde Kontrol Odağını Yordamada Karar Verme ve Problem Çözmenin Rolü", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2011, 20 (2), 317-330, s.318.

BOZKURT Erdoğan ve SÖNMEZ Halil İbrahim, "İmam Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Ergen Öznel İyi Oluşlarının Kişisel ve Sosyal Özelliklerine Göre İncelenmesi", Amasya İlahiyat Fakültesi Dergisi, 232-248, s.232.

BULAK Gülay ve SÜRGEVİL Olca , "Tükenmişlik Ve Tükenmişliği Etkileyen Örgütsel Faktörlerin Analizine İlişkin Akademik Personel Üzerinde Bir Uygulama", Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2005,95-108,s.97.

C.CURTİS Alexa," Defening Adolescence", Journal of Adolescent and Family Healty",2015, Vol:7,s.1-39.

CENGİL Muammer," Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Denetim Odaklarının Çeşitli Değişkenlere göre İncelenmesi", Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi,2004,Cilt:3,65-88,s.79.

Dilmaç Bülent, BOZGEYİKLİ Hasan, "Öğretmen Adaylarının Öznel İyi Olma ve Karar verme Stilllerinin İncelenmesi" ,Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi,2009,11(1),s.179.

Ed Deiner, Subjective well being, Psychological Bulletin,1984; aktaran Ali Eryılmaz ve Leyla Ercan, An anlysis of the relationship between subjective well being and perceived control", Elemantary Education Online,2010,9(3),952-959, s.957.

ERCAN Leyla ve ERYILMAZ Ali, "An Anlysis Of The Relationship Between Subjective Well Being and Perceived Control", Elemantary Education Online, 2010,9(3),952-959, s.957.

ERYILMAZ Ali ,"The Relationship between Adolescents Subjective Well-Being And Positive Expectations Towards Future", Düşünen Adam The Journal Of Psychiatry And Neurological Sciences,2011,Cilt: .24,209-215,s.210.

GÜNDOĞDU Rezzan ve YAVUZER Yasemin ,"Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İhtiyaçlarının Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,2012,115-131,s.123.

JOSE Paul E. And WEİR Kirsty F." Adolescent Sense Of Control: A Downward Extension Of The Shapiro Control Inventory To Pre-and Early Adolescent" . Journal Of Genetic Psychology,2013,174(5),494-513.

SAYGIN Yeliz ve ARSLAN Coşkun," Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi", Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi,2009,207-222,s.216.

STANG Jamie ,STORY Mary ,"Adolescent Growth And Development",Guidelines For Adolescent Nutrition Services,2005, 1-7,s.1.

ŞİRİN Ahmet ve ULAŞ Enver , "Ortaokul Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Karakter Eğitimi Uygulamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Değerler Eğitimi Dergisi, 2015, 279-307, s.284.

TIAN Lili, Wang Dushen, HUEBNER E.Scott."Development and Validation of the Brief Adolescents Subjective Well-Being In School Scale (BASWBSS)".Social Indicators Resarch,2015,120(2),615-634.

V.KARAPETYAN Larisa and ZOTOVA YU Olga,"Occupation As a Factor Of Personality Subjective Well-Being", Psychology In Russia: State Of The Art, 2015, 127-136, s.127-129.

İNTERNET DERGİSİNDEKİ MAKALELER

ABAU Zaid-Maya, AKİVA-Ben Mos , "The Effect Of Social Comparisons On Commute Well-Being", Transportation Research Part A, <http://its.mit.edu>. (Erişim Tarihi:21.12.2017)

AKÇAN PARLAZ Evrim, KARADEMİRCİ Emine, ÖNGEL Kurtuluş,TEKGÜL Nurdan , "Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci", Turkish Family Physician, [http:// www.turkishfamilyphysician.com](http://www.turkishfamilyphysician.com). (Erişim Tarihi :4.04.2017)

AKSEL Şeyda Eda ve KAPLAN Bilge , "Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" , <http://www.nesnedergisi.com>. (Erişim Tarihi:14.04.2017)

BAHADIR Ziya, CERTEL Zehra, SARACALOĞLU Seda, VAROL Rana, "Lise Öğrencilerini Öz-yeterlilikleri İle Öznel İyi Oluş Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, <http://www.researchgate.net>. (Erişim Tarihi:11.03.2017)

BASIM Nejat,ÇETİN Fatih, ŞAHİN HİSLİ Nesrin,"Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı Ve Kontrol Odağı", Türk Psikiyatri Dergisi, <http://www.turkpsikiyatri.com>. (Erişim Tarihi :17.12.2017)

DİVAN Zeynep, ERBİL Nülüfer, ÖNDER Perihan, "Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerin Tutum ve Davranışlarının Etkisi", Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi :14.04.2017)

DOĞAN Tayfun, SAPMAZ Fatma," Kişilerarası İlişki Tarzları Ve Öznel İyi Oluş", Türk Eğitim Bilgileri Dergisi, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi:8.03.2017)

DOĞAN Yadigar, " İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi:04.05.2017)

DUMAN Sait, KERİMOĞLU Uğur, KOCAMAN Taylan, SARI, Volkan, ŞAHİN Mustafa, "Mesleki Kararsızlığın Yordanmasında Kontrol Odağı Ve Mantık Dışı İnançların Rolü", Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, <http://dergipark.gov.tr> (Erişim Tarihi:17.12.2017)

ERCAN Leyla, ERYILMAZ Ali, " Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Yaş Grupları ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi", Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr>. (Erişim Tarihi:19.03.2017)

ERYILMAZ ERGUVAN Tuğçe ve TOSUN Ahmet, "Obsesif Kompulsif Bozuklukta Kontrol İhtiyacı.", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, <http://sbd.anadolu.edu.tr>. (Erişim Tarihi:25.03.2017)

ERDOĞAN ÖZÜDOĞRU Nur Halide, "Ergenlik Döneminin Dini Ve Toplumsal Gelişimi", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi:14.12.2017)

HOFMANN Wilhelm, LUCAS E.Richard, LUHMANN Maike, "Subjective-Well Being And Adaptation To Life Events: A Meta-Analysis", Journal Of Personality And Social Psychology, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov>. (Erişim Tarihi:22.12.2017)

KOÇ Mustafa, "Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi:4.04.2017)

İPÇİOĞLU İsa, TAŞER Atıl, "İşletme Bölümlerinde Verilen Eğitimin Girişimci Adayı Öğrenciler Üzerindeki Etkileri", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi:25.03.2017)

SARIÇAM Hakan, " Psychometric Properties Of The Academic Locus Of Control Scale-Adolescent Form", Elementary Education Online, <http://dergipark.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 26.12.2017)

UĞURLU Ozanser ,”Prejudice Againts Homosexuality And Locus Of Control”, Çankaya University Journal Of Humanities And Social Scienses, <http://earsiv.cankaya.edu.tr>. (Erişim Tarihi:17.12.2017)

TEZLER

ANDIÇ Sezin, Ergenlik Döneminde Zihni Meşgul Eden Konularla İlişkili Değişkenler:Bağlanma Tarzları, Öz-Şevkat Ve Psikolojik Belirtiler, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi,Ankara,2013,s.14-15.**(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

BAYRAM Emine , Ortaokul Öğrencilerinin Mutluluklarının Yordayıcıları Olarak Algılanan Sosyal Destek Ve Öz-yeterlik, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir,2016,s.29.**(Yüksek Lisans Tezi)**

CANBAY Hidayet, Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2010, s.23.24. **(Yüksek Lisans Tezi)**

ÇELİK Gülçin Elif, Algılanan Ebeveyn Kontrolü İle Ergen İyi Oluşu Arasındaki İlişkide Duygusal Özerklik Ve Empatinin Aracı Rolü, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi,Ankara,2015,s.29. **(Yüksek Lisans Tezi)**

ÇELİK Şule , Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Duygusal Zeka Açısından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya,2008,s.41-42. **(Yüksek Lisans Tezi)**

ÇEVİK Nesrin, Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarını Yordayan Bazı Değişkenler, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara,2010,s.12-13.**(Yüksek Lisans Tezi)**

DİENER Ed, Oishi S.Money and Hapiness,USA,2000;aktaran CENKSEVEN Fulya ,Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Adana,2004.s.25 **(Doktora Tezi)**

DİNÇ Ayşenur, Ergenlerde Anne-Baba Tutumları Ve Dini Yönelim, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul,2007,s.12.**(Yüksek Lisans Tezi)**

DİNÇEL Esen, Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri Ve Psikolojik Problemler, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2006, s.12-14.(**Yüksek Lisans Tezi**)

EKEN Asiye, Ergenlerin Anne-Babaya Bağlanma Biçimleri İle Öznel İyi Oluş Durumlarının Sosyal Yetkinlik Beklentileriyle İlişkileri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2010,s.61. (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

ERİŞ Yasemin, Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi,İzmir,2013,s.17.(**Yüksek Lisans Tezi**)

GÜVEN SAFÖZ Gurbet İlkay, Fen ve genel lise Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sosyometrik Statülerine Göre Öznel İyi Oluş Düzeyleri, Genel Sağlık Ölümleri Ve Psikolojik Belirti Türleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2008,s.33. (**Yüksek Lisans Tezi**)

KÖSE Ziya, 13-14 Yaş Grubu Ergenlerin Bilgisayar Oyunlarını Oynama Alışkanlıklarının ve Sosyalleşme Durumlarının Araştırılması (Kütahya İli Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon Kocatepe Üniversitesi,Afyonkarahisar,2013,s.8. (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

NİGAR Ferrah ,”Ortaokul Öğrencileri İle Yatılı Bölge Ortaokulu Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Temel Psikolojik İhtiyaçlar Düzeyinin Karşılaştırması”, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Üniversitesi,Tokat,2014,s.51 (**Yüksek Lisans Tezi**)

ÖZATÇA Arzu , Ergenlerde Duygusal Ve Sosyal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi , Adana, 2009, s.10.(**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

ÖZDEN ÇELİK Canan, Ebeveyn Kontrol Davranışlarının Ergenlerin Öz Düzenleme Becerileri Ve Duygusal Sorunları Üzerindeki Etkisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi,Aydın,2013,s.4. (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

ÖZTÜRK Ahmet, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Tinsellik, İyimserlik, Kaygı Ve Olumsuz Duygu Düzeyleri Arasındaki İlişki, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2013,s.20-21. (**Yüksek Lisans Tezi**)

PALANCI Mehmet, Algılanan Kontrol Düzeyine Bağlı Olarak Farklılaşan Stresle Başa Çıkma Davranışları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon ,2000,s.34-40. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

SARIKAYA Açelya,14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul, 2015,s.24.**(Yüksek Lisans Tezi)**

Seligman Martin E.P, Gerçek Mutluluk, Çev. Semra Kunt Akbaş, HYB Basım Yayınevi,Ankara,2007; aktaran Şule Çelik, Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Duygusal Zeka Açısından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Adana,2004.s.41 **(Yüksek Lisans Tezi)**

ŞENGÜDER Şeyda ,” Lise - I - III. Sınıf Öğrencilerinde Denetim Odağı İle Ruhsal Sorunlar Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi ve Akademik Başarı İle Kıyaslanması” Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi,İzmir,2006,s.98 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

TATAY Emel, Parçalanmış ve Parçalanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Akademik Başarı, Öznel İyi Oluş Ve Yalnızlık Düzeylerinin Karşılaştırılması, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat,2015,s.33. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

TERZİ Şerife, Öznel İyi Olmaya İlişkin Psikolojik Dayanıklılık Modeli, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara,2015,s.50. **(Doktora Tezi)**

YAVUZ Çiğdem , Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinde Öznel İyi Olma Hali, Psikiyatrik Belirtiler Ve Bazı Kişilik Özellikleri: Karşılaştırılmalı Bir Çalışma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul,2006,s.22. **(Yüksek Lisans Tezi)**

KONFERANSLARDA SUNULAN TEBLİĞLER

AKIN Ahmet vd.,“Ergenler İçin Kontrol Hissi Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerliliği Ve Güvenilirliği”, 6th International Congress on New Trends in Education, 24-26 Nisan 2015. Antalya, 2015.

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ : 09.01.2017
TOPLANTI SAYISI : 2017-1

KARAR NO:2017-1-8: Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Arif BABALAR tarafından, "Ergenlerde Kontrol Hissi İle Okulda Özel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu tezi için hazırlanan anket sorularının, etik kurallara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, Etik Kurulumuzun 22.12.2016 tarih ve 2016-31 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan anket uygulamasının etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

ASLI GİBİDİR

Prof.Dr.Nuri KURUOĞLU
Rektör Yardımcısı

AÇIKLAMA

Merhaba gençler

Ben Arif BABALAR, Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisiyim. Ergenlerde Kontrol Hissi İle Okulda Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi konusunda bir araştırma yapmaktayım. Ergenlik döneminin kendine has bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu dönemde bireyler hem duyguları itibariyle hem düşünceleri itibariyle inişli çıkışlı bir dönem geçirmektedirler. Araştırma sonucunda bu süreç hakkında bilgi sahibi olacağız hem de kontrol hissi ve öznel iyi oluş kavramlarını tanıyacağız aynı zamanda arasındaki ilişki düzeyine bakacağız. Bu bilgilendirme çalışmaları neticesinde sizlerin daha iyi bilgileneceğini öngörmekteyiz. Bu amaçla sizlere bazı ölçekler dağıtacağım ve bunları cevaplandırmanızı isteyeceğim süreniz bir ders saatidir. Sizlerden sorulara vereceğiniz cevapların samimi bir şekilde cevaplandırmanızı rica ediyorum araştırmanın neticesi için bu çok önemli bir husus bu konuda özverili olmanızı rica ediyorum. Vereceğiniz yanıtlar gizli tutulacaktır. Bu çalışmanın okulunuzdaki öğretmenlerinizle yöneticilerinizle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Bu bir tez çalışmasıdır ve elde edilen veriler araştırma için kullanılacaktır. Bu nedenle maddeleri cevaplarken yönergelere uyarak cevaplandırınız. Gerçekte size ait olan cevapları vermeniz beklenmektedir. Araştırma sonucunda verileri istediğiniz takdirde sizinle paylaşacağız yardımlarınız için teşekkürlerimi sunuyorum.

ERGENLER İÇİN KONTROL HISSİ ÖLÇEĞİ

Suggested citation: Akın, A., Esener, Y. Y., Akın, Ü., Başören, M., Şentürk, L., & Bilgin, O. (2015, Nisan). *Ergenler için Kontrol Hissi Ölçeğinin Türkçe Formunun geçerlik ve güvenilirliği*. 6th International Congress on New Trends in Education, 24-26 Nisan, Antalya.

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizi en iyi tanımlayan seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.		Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
1	Yaşamımın kontrolü bendedir.	1	2	3	4	5
2	İstediğimde yaşamımı daha çok kontrol edebilmek için değişiklikler yapabilirim.	1	2	3	4	5
3	İstediğim şeyleri değiştirmek için girişken davranabilirim.	1	2	3	4	5
4	Yaşamımdaki önemli şeyler için kendi kararlarımı verebilirim.	1	2	3	4	5
5	Yaşamımda net amaçlar belirleyebilirim.	1	2	3	4	5
6	Duygularımın farkındayım ve onların beni nasıl etkilediğini anlarım.	1	2	3	4	5
7	Amaçlarıma ulaşmak için gerekli çabayı sergilerim.	1	2	3	4	5
8	Amaçlarıma ulaşmak için gerekli beceri ve yeteneklere sahibim.	1	2	3	4	5
9	Kendimi yeterince kontrol edebiliyorum.	1	2	3	4	5
10	Kendimi kontrol etmekte zorlanırım.	1	2	3	4	5
11	Başkalarının yaşamım üzerinde çok fazla kontrolü var.	1	2	3	4	5
12	Geçmişe göre yaşamımda daha az kontrole sahibim.	1	2	3	4	5
13	Günlük yaşamım üzerinde kontrolüm yoktur.	1	2	3	4	5
14	Yaşamım hakkındaki önemli kararları alamam.	1	2	3	4	5
15	Yaşamımda kontrolü sağlayabilmek için gerekli değişiklikleri yapamam.	1	2	3	4	5
16	Duygularım üzerinde kontrolüm yok.	1	2	3	4	5
17	Kendim için net amaçlar belirleyemem.	1	2	3	4	5

MADDELERİN ALT ÖLÇEKLERE GÖRE DAĞILIMI

Pozitif kontrol: 1-9

Negatif kontrol: 10-17

Ölçek hem alt boyutlara göre hem de toplam puan vermektedir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır.

ERGENLER İÇİN OKULDA ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ

Suggested citation: Akın, A., Çetin, R., & Özen, Y. (2016). Ergenler İçin Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Kısa Türkçe Formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Journal of European Education*, 6(1), 1-7.

Aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız . En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederiz.		Kesinlikle Katılmıyorum					Kesinlikle Katılıyorum
1	Okulumda iyi performans gösteririm.	1	2	3	4	5	6
2	Okulumda kurallar yararlıdır ve sosyal imkanlar oldukça fazladır.	1	2	3	4	5	6
3	Öğretmenlerimle ilişkilerim iyidir.	1	2	3	4	5	6
4	Sınıf arkadaşlarımla iyi geçinirim.	1	2	3	4	5	6
5	Öğretmenlerin öğretim yöntemleri ve kaliteleri iyidir.	1	2	3	4	5	6
6	Ders içerikleri ve ödevler işlevseldir.	1	2	3	4	5	6
7	Okulda yaşadığım olumlu olaylar daha fazladır	1	2	3	4	5	6
8	Okulda yaşadığım olumsuz olaylar daha fazladır.	1	2	3	4	5	6

Ters kodlanan madde= 8

Yüksek puanlar okulda öznel iyi oluş düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırma 215 ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, 8 maddeden oluşan modelin iyi uyum verdiğini göstermiştir ($\chi^2= 50.63$, $sd= 19$, $RMSEA= .088$, $CFI= .93$, $IFI= .93$, $GFI= .91$, $SRMR= .048$). Ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayılarının .25 ile .62 arasında sıralandığı görülmüştür. Bu bulgular, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlandığını göstermektedir.

BİLGİ TOPLAMA FORMU

Sevgili gençler hazırlanan bu form İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi İle Okulda Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenebilmesi İçin hazırlanan bilgi toplama formudur. Burada sorulacak soruların yalnızca cinsiyetinizi ve sınıfınızı öğrenmeye yönelik olduğunu açıklayalım. Sorulacak sorulara içtenlikle cevap vereceğinizden şüphemiz olmamaktadır. Özverili bir şekilde bizlere yardımcı olduğunuz için teşekkürlerimizi sunarız.

OKULUNUZ :

CİNSİYETİNİZ NEDİR:

KAÇINCI SINIFTA ÖĞRENİM GÖRÜYORSUNUZ :

Yukarıdaki sorulan soruları lütfen kısaca cevaplayınız. Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 26292541-821.01-E.334208
Konu : Arif BABALAR'ın Araştırma İzni

09.01.2017

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Valilik Makamının 09.01.2017 tarih ve 304953 sayılı Onayı.
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda yapılacak araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Haliliye Yedikuyu Ortaokulu Rehber öğretmeni Arif BABALAR'ın araştırma izni ile ilgili, ilgi (a) Valilik Onayı ekte gönderilmiştir. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Metin İLCİ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek : Onay ve Bağlı Belgeler (9 Sayfa)

Dağıtım:
-Haliliye, Eyyübiye ve Hilvan Kaymakamlıklarına

Hamidiye Mh. Necmettin Cevheri Cad. No:20-Şanlıurfa Ertuğrul Erdeniz YEGEN (VHKİ) Strateji Geliştirme Şubesi
Elektronik Ağ: www.sanlıurfa.meb.gov.tr Tel: (414) 318 85 00 / 01 - Büro : (414) 318 8700

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden d437-dbec-3dd2-ad20-3462 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Ad-Soyad: Arif BABALAR

Doğum Yeri: HATAY

Ünvan: Psikolojik danışman

E-posta: babalararif@gmail.com

EĞİTİM DURUMU:

Lisans: Doğu Akdeniz Üniversitesi –Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü

Yüksek Lisans: İstanbul Gelişim Üniversitesi – Klinik Psikoloji (Tezli) 2015-2018

İŞ TECRÜBELERİ:

Özel Boğaziçi İlgı Koleji - Psikolojik Danışman

Milli Eğitim Bakanlığı – Rehber Öğretmen, Psikolojik Danışman

